

KÖNYVTÁRI INTÉZET

KÖNYV

KÖNYVTÁR

KÖNYVTÁROS

2019/7

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

28. évfolyam 7. szám

2019. július

Tartalom

Szerkesztői előszó	3
<i>Műhelykérdések</i>	
Istók Anna: Széllal slamben	4
Fejős Edina: Üzenet a palackban. Biblioterápiás beszélgetéssorozat az MTA KIK-ben	10
<i>Múltunkból</i>	
Krisch András: A Soproni Evangélikus Egyházközség Könyvtárának rövid története ..	17
<i>Konferenciák</i>	
Derda Dávid – Derzsy Márk – Gyenes Andrea – Kozma Zsófia – Pásztor Angelika – Szabó Katalin – Szabó Zoltán – Tóth János Márk: A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 51. Vándorgyűlése	22
Kührner Éva: „Egy-egy könyvtár nem csupán könyvek halmaza...”. Egyházi könyvtárosok konferenciája Esztergomban	34
<i>Könyv</i>	
Tószegi Zsuzsanna: A világháló polgárainak szóló kézikönyv az online szféráról ...	43
Némethi-Takács Margit: Út a MARC 21-hez	48

From the contents

- Anna Istók:* How to promote reading with slam poetry? (4)
Edina Fejős: Message in a bottle. A series of conversations on bibliotherapy in the Library and Information Center of the Hungarian Academy of Sciences (10)
András Krisch: The short story of the library of Lutheran Church in Sopron (41)

Cikkeink szerzői

Derda Dávid, a KSH Könyvtár raktárosa; *Derzsy Márk*, a KSH Könyvtár kéziratárosa; *Fejős Edina*, az MTA Könyvtár és Információs Központ könyvtárosa, biblioterapeuta; *Gyenes Andreea*, a KSH Könyvtár könyvtárosa; *Istók Anna*, a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ igazgatóhelyettese; *Kozma Zsófia*, a KSH Könyvtár csoportvezetője; *Krisch András*, a Soproni Evangélikus Egyházközség Gyűjteményei gyűjteményvezetője; *Kührner Éva*, a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Könyvtárának főkönyvtárosa, a Nyíregyházi Egyetem főiskolai docense; *Némethi-Takács Margit*, a Debreceni Egyetem adjunktusa; *Pásztor Angelika*, a KSH Könyvtár főigazgató-helyettese; *Szabó Katalin*, a KSH Könyvtár könyvtárosa; *Szabó Zoltán*, a KSH Könyvtár könyvtárosasszisztense; *Tóth János Márk*, a KSH Könyvtár főkönyvtárosa; *Tószegi Zsuzsanna*, az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének címzetes egyetemi docense

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

Dancs Szabolcs, Mezey László Miklós, Németh Márton, Rózsa Dávid, Szeifer Csaba

Szerkeszti:

Tóth Béla István

Olvasószerkesztő:

Dauner Orsolya Cecília

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3797; E-mail: 3k@oszk.hu;
Internet: ki.oszk.hu/3k; epa.oszk.hu/01300/01367; facebook.com/konyvkonyvtarkonyvtaros

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Fehér Miklós**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Szerkesztői előszó

A generációs elméletek szigorú kategóriái leomlóban vannak, pontosabban egyre árnyaltabb a kép: a 80-as és a 90-es években születettek, az úgynevezett Y és Z generáció tagjai talán mégsem született informatikai zsenik, a szüleik nemzedéke pedig nem pusztán digitális analfabétákból áll. Általános generációs jellemzők vannak, ám a generációk közti digitális szakadék az idő előrehaladtával egyre inkább szűkül. Az internet és az okostelefonok elterjedése, a számítógép-használat mindennapossá válása jócskán gyorsított ezen a folyamaton, de a könyvtárakban futó programozóklubok, robotikasakkörök, adatbázis-használati és egyéb informatikai tréningek és foglalkozások is jelentősen hozzájárulnak a digitális kompetenciák kiterjesztéséhez. Ma már a társadalom szinte minden tagja használ ilyen-olyan kütyüket, és aktív részese a globális méreteket öltő közösségi hálóknak, a felelős internethasználattal azonban akadnak még gondok.

Ezeket a folyamatokat és anomáliákat érdemes összefüggéseikben látni, megértésükhöz nélkülözhetetlenek az olyan összefoglaló szakmunkák, mint Szűts Zoltán *Online: Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei* című monográfiája, amelyről mostani számunkba Tószegi Zsuzsa írt recenziót. Az internet és az informatikai vívmányok bizonyos mértékben valóban átalakítanak bennünket, a tinédzserek kitolódott ingerküszöbét nem lehet és nem is szabad figyelmen kívül hagyni. A könyvtárosoknak, könyvtárostanároknak, pedagógusoknak csakugyan nehéz dolguk van, de korántsem lehetetlen felkelteni és fenntartani a középiskolás korosztály érdeklődését, amit Istók Anna cikke is – a benne rejlő irodalom- és olvasásnépszerűsítő módszerekkel és tapasztalatokkal – kiválóan megmutat, s noha a slam poetry és az irodalmi mémek sokak számára visszatetszők lehetnek, egyáltalán nem ördögtől valók. Jól tudjuk, hogy a tanulói érdeklődés felkeltése minden korban kihívást jelentett, de az érdektelenség nem ritkán a tanári és könyvtárosi teljesítményre, nem pedig a tudás elutasítására vezethető vissza.

Örömteli azonban, hogy a könyvtárosok nem csupán érdekeltek a folyamatos megújulásban, de számos intézményben élen is járnak benne. Reményeink szerint e számunk valamennyi cikke jó példa erre.

Jó olvasást kívánva,
Tóth Béla István

Istók Anna

Szélel slamben

A Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban lassan tizenegy éve működik egy amatőr írókör, az *Irka*, mely tevékenysége, elért eredményei okán mára már alig nevezhető amatőrnek. Szerzteágazó tevékenysége részletesen bemutatásra került a könyvtár Minőségi Díj pályázatában 2018-ban, amely honlapunkon elérhető.¹ Az Irka egyik fontos feladata a tehetséggondozás, így az évek során számos prózáíró és költészeti kurzust szerveztünk, kezdetben felnőttek részére. Összhangban a könyvtár stratégiai célkitűzésével, mely 2015 óta folyamatos fejlesztést jelentett az ifjúsági szolgáltatásainkban, 2016-ban hirdettünk meg először a diákok számára kreatív prózáíró kurzust *Mentsd meg a macskát!* címmel. A kurzust én tartom, aki magam is elvégeztem jó néhány írói tanfolyamot.

A diák prózáíró kurzusnak eddig három évada volt, jellemzően nyolcadik osztálytól fölfelé hirdettük meg, mert az ennél fiatalabbak számára a tananyag és a kreatív feladatok nehezen érthetőek és feldolgozhatóak. A kortárs szövegekkel tarkított alkalmak során azt tapasztaltam, hogy a fiatalok többsége nem találkozott sem mai irodalmi nevekkal, sem az újabb irányzatokkal, hacsak saját érdeklődése nem vitte ezek felé, de ez is jellemzően már a 11. osztályban fordult csak elő. Kérdéseimre, hogy mennyire foglalkoznak magyarórán kortárs irodalommal, elég vegyes válaszokat kaptam, általában egy-egy név, ha elő is kerül irodalomórán, leginkább csak összehasonlító elemzés miatt. A lírában jellemzően Varró Dani és Lackfi János a két ismertebb személy számukra, de például a slam poetry műfaja többségüknek ismeretlen fogalom volt. Ekkor határoztam el, hogy könyvtári órát hirdetek középiskolás osztályok számára, melyben a költészet új irányzatait mutatom be nekik egy kis kedvcsinálóként, hogy közelebb hozzam a fiatalokhoz a témát. A foglalkozás célja, hogy a diákok megértsék, a költészet egy élő dolog. Lehet vele menőnek lenni, csajozni, pénzt keresni, úgy, ahogy a nagy klasszikus költőink régen is tették, lehet vele játszani a magunk örömeire, de ugyanakkor véresen komoly dolog is, melyet véresen komoly emberek művelnek néha véresen komolytalan eszközökkel. Remélhetőleg a bemutatott példák, izgalmas feladatok felkeltik érdeklődésüket a kortárs költészet iránt.

Az óra címét a könyvtári írókör egyik slam poetry eseménye ihlette, melyet *Széllal slamben* címmel tartottunk 2016-ban a Múzeumok Éjszakáján. Az óra felépítése során törekedtem arra, hogy minél több interaktivitást vigyek bele, melynek legfőbb gátja a középiskolai osztályok igen magas létszáma. (Amennyiben megoldható, érdemes tehát csak fél osztállyal foglalkozni.) A különböző kreatív írásos feladatokat kellő mértékben elegyítem videóbejársásokkal, minimális elmélettel és kötetlen beszélgetéssel a témáról. Mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy a 11. osztály alattiak nem nagyon hallottak a slam poetryről, ezért mindenképp ezt kell számukra elmagyarázni. Mégpedig nem hagyományos módon. A diákok érdeklődőek, van véleményük, melyet szívesen megosztanak velünk, érdemes az órát úgy alakítani, hogy az előre megtervezett tematikához ne ragaszkodjunk mindenáron, hanem ha látjuk, hogy egy adott téma megfogja őket, akkor nyugodtan ragadjunk le annál, és szánjunk több időt arra.

Az elmúlt három év során a legfontosabb tapasztalat az órával kapcsolatban az volt, hogy azt mindenképpen az adott korosztályhoz kell igazítani. Ezért a gödöllői könyvtár foglalkozásajánlójában már két külön címmel is szerepel: *Széllal slamben* a 9–12. osztályosoknak és *Csavad fel a szöveget* címmel 5–8. osztályosoknak. A feldolgozott témákon túl nagyon fontos, hogy a korosztályra szabott szövegekkel, példákkal illusztráljuk az órát, valamint néhány kreatív feladatnál előzetes információra van szükség, lehetőleg a magyartanártól: legutóbbi memoriterek, mostanában tanult versek, költők. Ezt minden egyes óralátogatás előtt csoportra kell szabni, de ettől függetlenül a foglalkozás könnyen adaptálható bármilyen környezetre. A feldolgozott témák sorrendje tetszés szerint variálható, akár el is hagyható egy-egy rész.

A foglalkozás során igyekezzünk bátorítani őket a szabad véleménynyilvánításra. A fiatalok kezdetben talán bizalmatlanok lesznek, ezért a frontális ismeretátadás helyett az interaktív beszélgetést támogassuk. Párban megoldandó feladatokkal, egy-egy téma kisebb csoportban való megbeszélésével lehet ezt segíteni. A könyvtári óra végén mindenképpen kérjünk tőlük, vagy közvetve a pedagóguson keresztül, visszajelzést, és a kapott véleményeket, ötleteket építsük be a további munkánkba.

Két év tapasztalata alapján azt mondhatom, hogy az órát érdemes egy mehökkentő videóval kezdeni. Figyelembe véve az osztályt kísérő pedagógus lelki világát, nyugodtan válasszunk egy szabadszájú slamvideót valamelyik ismertebb hazai slammertől. Nekem ezt éppen egy magyartanár javasolta, mondván, a diákok érdeklődését így egyből felkeltjük, és utána legalább tíz percig figyelni fognak. Természetesen ez is korosztály kérdése, nagyobbak számára én Kemény Zsófi *Minden valami*² videóját javaslom, mert ez a szöveg nagyszerűen bemutatja a slam poetry műfaji sajátosságait:

- szókimondó
- a közéleti téma, a fiatalok politikai/társadalmi világszemlélete hangsúlyosan megjelenik benne
- nyelvi bravúrok, játék a magyar nyelvvel
- kontextualitás – klasszikus és kortárs szövegekre, filmekre, dalokra stb. való folyamatos reflexió, áthallások, átírások
- elgondolkodtat, hat, megnevettet, kifacsar.

Ha megvolt a felütés, tegyük félre kicsit a slam poetryt és indítsuk messzebből a téma megközelítését. Kezdjük elsőként a kontextualitással, természetesen ezt a szót ne merjük kiejteni a fiatalok előtt, mert azonnal hiteltelenné válunk. Helyette vegyük elő a

Lackfi-mémeket a Facebookról³, Instagramról, dobjunk be egy-két szellemes átiratot, és tegyük fel a vitaindító kérdést nekik: Mennyire sértő az átirat? Örülnének-e, ha ők elismert költők lennének a 19. századból, és arra ébrednének évszázados álmukból, hogy valaki viccet csinál belőlük?

Forrás: <https://www.facebook.com/lackfi>

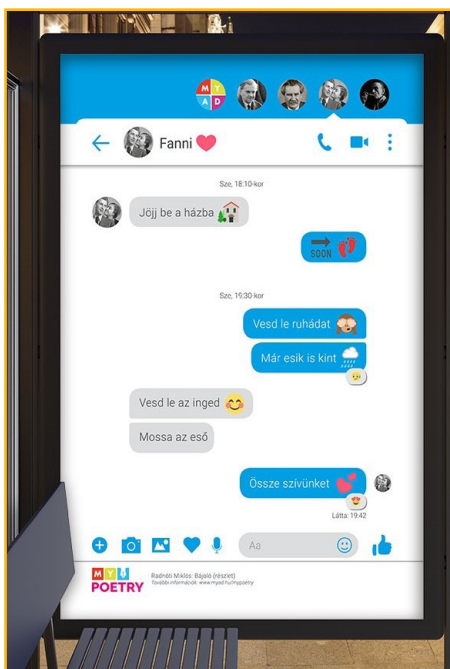
Itt már megengedett a palimpszeszt fogalmának bedobása, és készülünk fel rá, hogy a fiatalok el fogják ítélni ezt a fajta tevékenységet. Éppen ezért erősítsük meg az átirat létjogosultságában őket, vegyük elő Lackfi János és Vörös István közös művét, a *Csavad fel a szöveget* című könyvet, melyben a szerzőpáros ismert dalszövegeket írt át. Itt lehet kreatív feladatot adni, például bejátszani az eredeti dalokat, és párosítani hozzájuk az átírt szövegeket, valamint beszélgetést kezdeményezni a vers és dalszöveg közti különbségekről. Ez a téma már átvezethet minket a slam poetryhez, hiszen műfaját tekintve a slam kicsit rap, kicsit dalszöveg, kicsit vers, kicsit standup comedy. Itt lehet visszautalni az óra elején bejátszott videóra, és közösen összeszedni a slam műfaji jellegzetességeit.

A slam történeti hátterénél mindenképpen érdemes kitérni a Magyarság Házában rendezett *Mi, magyarok⁴* című kiállításra (2017 óta nem látogatható), aminek tematikája a Kosztolányi Dezső által választott tíz legszebb magyar szóra épült, melyből minket leginkább a Gyöngy terme érdekel. A magyar irodalom gyöngyszemei között ugyanis bemutatásra került a 12 legszebb vers-program, az irodalomoktatás egy újszerű kísérlete, melynek kezdeményezője dr. Fűzfa Balázs irodalomtörténész volt. A Savaria Slam Poetry egyetemista előadói ismert, emblemikus verseket írtak át – monitoron láthatók, fejjhallgatón hallgathatók voltak a produkciók, összevethetők a falon olvasható eredeti szövegekkel. A foglalkozásunkon több kreatív feladatot is kapcsolhatunk ehhez a kiállításhoz, a diákok segítségével összegyűjthetjük az általuk legszebbnek tartott magyar szavakat, a legszebb 12 verset, belehallgathatunk az átírt klasszikus versekbe, de legfőképpen hívjuk fel a figyelmet arra, hogy az átirat nem feltétlenül rossz dolog, hiszen a cél az, hogy közelebb hozzuk a költészetet a fiatalokhoz. Ezért is kerülhetett be egy országos tárlat anyagába.

A slam téma után rátérhetünk a költészet formanyelvének átalakulására. Érdemes a fiatalokkal körbejárni azt a kérdést, hogy az életünk minden színterét átalakító digi-

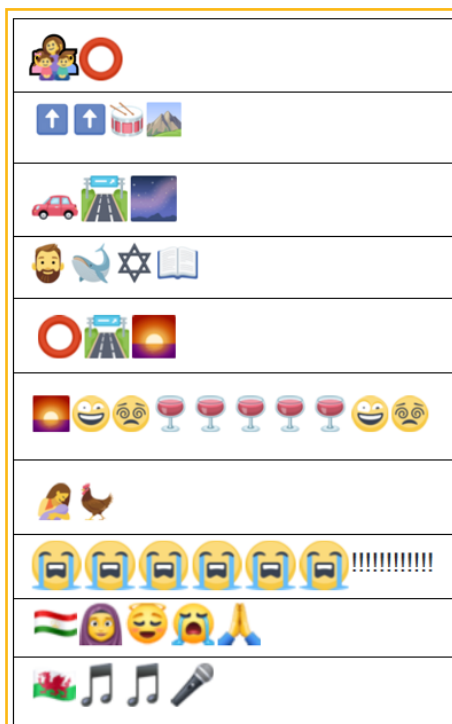
tális eszközök, a virtuális világ hogyan szivárog be az irodalomba a nyelven keresztül. A Z generáció tagjaiban nagy a vágy a vizuális ingerekre, olvasás közben is élményt keresnek, az unalmas részek helyett a képszerűen pörgő, cselekménydús történetek tudják jobban lekötni őket, figyelmüket képesek megosztani akár több képernyő között is, információt már nem könyvekből, hanem saját korosztályuk képviselőinek videóiból szerzik. Létezik, hogy mindezt nem vették észre a kortárs költők, és nem élnek a formai újítással?

Az internet világában hónapról hónapra lehet újabb példákat találni arra, hogyan hódítja meg a virtuális világ az irodalmat. A már szinte klasszikusnak számító Varró Dani sms-versei csak az elsők a sorban, itt is van már a MyPoetry⁵, egy marketingcég kezdeményezése, mely a verseket mai köntösbe öltöztetve izgalmas, egyedi nézőpontból közelíti meg. A Messenger-stílusban emotikonokkal átírt klasszikus verssorok elgondolkoztatják az embert, vajon milyen lenne, ha irodalmi nagyjaink a mai korban élnének? Ha a verseket nem papírra vetették volna, hanem az online térben osztották volna meg őket egymással?

Forrás: <http://www.myad.hu/mypoerty/159-radnoti-miklos-bajolo-reszlet>

Ha elég idő van rá, akkor ezen a ponton meg lehet próbálkozni a diákokkal egy mostanában tanult vers néhány sorának lefordításával az emotikonok nyelvére. Ha kevés az idő, akkor előre készített feladatsorral dolgoztassuk meg őket, ehhez szükségeltetik az előzetesen megszerzett információ a diákok versélményeivel kapcsolatban. Példaként itt egy saját gyártású feladatot osztok meg, megoldás nélkül. Vajon melyik ismert magyar vers címét rejtik az alábbi sorok? (A megfejtéseket kérjük, a Szerkesztőség címére küldjék zárt borítékban.)

Forrás: Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ

A könyvtári foglalkozás végén még egy jelenségről érdemes beszélni, és ezek az instaversek. Azonnal oldódó költészetről van szó, melynek hazai és külföldi példája is fellelhető. A Kele Dóra által szerkesztett kötet (*InstaVers*⁶) már meglévő kortárs verssorokat ötvöztött képekkel, és a közösségi oldalakon egész termékcsalád épült köré. Lényege, hogy a rövid szövegrészlet kap egy figyelemfelkeltő képet, mely a közösségi oldalon megragadja az emberek figyelmét néhány pillanat és egy lájk erejéig, osztható, terjeszthető, kommentelhető, de sok időt nem vesz igénybe elolvasása.

Az instaköltészet legjelentősebb külföldi képviselője egy indiai származású, kanadai költőnő, Rupi Kaur, akinek a nevét egyáltalán nem meglepő módon a magyar kamaszlányok is ismerik. A milliós példányszámban eladott Y generációs költőnő kötetét ugyanis 2019-ben jelentette meg hazánkban a Könyvmolyképző Kiadó, *Tej és méz* címmel (és hamarosan itt a folytatás is). A nagyon rövid, a szöveggel együtt érthető, egyszerű illusztrációval ellátott versek nagy dilemma elé állítják az irodalombarát társadalmat: ez nem vers, mondják az ellenzői. Rupi Kaur a költészet feltámasztója, neki köszönhetően végre ismét népszerű a vers műfaja a fiatalok körében – mondják követői. Miután diákjainkkal közösen megvitattuk a kérdést, érdemes néhány előre gyártott, kortárs költőktől származó rövid versrészletet kiosztani köztük, a feladat, hogy keressenek hozzá hangulatában illő képet. Ha van rá lehetőség, megkérhetjük a diákokat, hogy a fotót a verssorral együtt osszák meg a közösségi oldalunkon, akár még az óra végén, így a foglalkozás végén néhány új instaköltőt is avathatunk.

Az irodalom új irányzatait még jó hosszan lehetne boncolgatni, számtalan téma van, amely jelen cikkben nem került elő, de *Az én könyvtáram* mintaprogramjai között megtalálható a foglalkozás teljes leírása.⁷ De ami még ennél is fontosabb, hogy ez egy gyorsan avuló, vagy ha úgy tetszik rohamosan fejlődő ágazat, mire ez a cikk megjelenik, már két-három új kezdeményezés is felüti a fejét az interneten. Bármilyen új, innovatív módszert be lehet építeni az órába, hiszen egy a lényeg: hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy a költészet nagyon is él, nagyon is modern, tele van játékkal és humorral, és a közösségi oldalak, a digitális világ adta lehetőségek mind alkalmasak arra, hogy népszerűsítsük a költészetet is.

Mi, könyvtárosok pedig tegyük magunkévá a gondolatot, hogy mindez arra való, hogy a játékon keresztül érdeklődés támadjon bennük a komolyabb dolgok iránt is. Amikor levetítjük nekik a *Szemeszter végéért* a Savaria Slam Poetry egyik tagjának előadásában, gondoljunk arra, hogy néhány fiatalban majd felébred a kíváncsiság, hogy elővegye az eredeti szöveget Petőfitől és összehasonlítsa az átíráttal.

Jegyzetek

1. https://www.gvik.hu/konyvtari_minosegi_dij_2018_palyazati_anyag.html (2019.06.15.)
2. <https://www.youtube.com/watch?v=iPk8H5R2Rfk> (2019.06.15.)
3. <https://www.facebook.com/lackfi> (2019.06.15.)
4. <http://mimagyarok.com/index.php> (2019.06.15.)
5. <http://www.myad.hu/mypoetry> (2019.06.15.)
6. <https://www.facebook.com/InstaVers/> (2019.06.15.)
7. <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/32823/Szellelslamben.pdf> (2019.06.15.)

Forrás: <https://ruk kola.hu>

Fejős Edina

Üzenet a palackban

Biblioterápiás beszélgetéssorozat az MTA KIK-ben

2013 ősze óta zajlanak *Üzenet a palackban* címmel biblioterápiás beszélgetések az MTA Könyvtár és Információs Központban. Ez a hat év 62 alkalmat jelentett mindeddig, s ez talán már elég hosszú idő, amelyre érdemes visszatekinteni és összefoglalni a tapasztalatokat.

2013-ban végeztem el a Pázmány Péter Katolikus Tudományegyetem biblioterápia szakirányú továbbképzését. Az MTA KIK-ben futó csoport előzménye már a képzés során megszületett, hiszen az oktatók igyekeztek minél több hangsúlyt fektetni a gyakorlati képzésre, s ezért az utolsó félévben feladatunk volt saját csoportot szervezni. Ez lett az első *Üzenet a palackban*-csoport, melynek résztvevőit az interneten verbuváltam. A foglalkozásoknak Novák Péter könyvtárvezető adott helyet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Pannónia úti fiókjában. Nyitott csoport volt, az alkalmak a képzésem befejezése után is folytatódtak, egészen 2016-ig. Ugyanakkor az oklevél kézhez vétele után ősszel saját munkahelyemen, az MTA KIK-ben is meghirdettem a programot, ugyanezzel a címmel.

Biblioterapeuta kollégáim könyvtári és egyéb területeken szívesen adnak fantáziánevket csoportjaiknak, hiszen egy jól eltalált, kreatív név felkeltheti az olvasók, érdeklődők figyelmét a program iránt. Talán az első ilyen példa, amiről hallottam, Sóron Ildikó könyvtáros kollégám, mentorom *műKINC.Svadászat* programja volt. Magam is követtem ezt a gyakorlatot, így választottam az *Üzenet a palackban* elnevezést. Részben azért éreztem találónak, mert az azonos című irodalmi művekre asszociálhatunk róla, hiszen Karinthy Frigyesnek verse, Örkény Istvánnak egyperces novellája viseli ezt a címet. Másrészt úgy gondolom, a biblioterápia lényegi elemét is megragadhatjuk általa. Jeanette Winterson angol író írja önéletrajzi művében: „Minden könyv palack, benne üzenettel. Csak ki kell nyitni.”¹ A biblioterápiás beszélgetéseken ezt a hozzánk szóló üzenetet keressük, és megpróbáljuk másokkal is megosztani.

A biblioterápia sokféle ismeretet kíván a csoportvezetőtől, és aki a könyvtár világából érkezik erre a területre, annak tapasztalatom szerint maga a csoportvezetés az, amiben a legtöbbet kell tanulnia és fejlődnie az évek során. Ezért elengedhetetlennek tartom, hogy

a leendő biblioterapeuta maga is részt vegyen jelentős óraszámú önismereti képzésen. A jelenleg is futó pécsi képzés már tartalmazza ezt az önismereti modult, azonban az általam elvégzett képzésen a PPKE-n – bár sok hasznos gyakorlati ismeretet kaptunk –, ilyen kurzuson való részvételre nem volt lehetőség. Ezt ellensúlyozandó 2015 tavaszától részt vettem Gargya Marietta pszichológus, művészetterapeuta több mint 100 órás művészetterápiás csoportjában, amely bár nem kiképző csoport volt, a biblioterápia szempontjából is meghatározó élmény volt számomra.

Fontos még megemlítenem, hogy a Magyar Irodalomterápiás Társaság tagjaként csoportos szupervízió is van lehetőségem részt venni, ahol szakember segítségével beszélhetem meg a csoportban felmerülő problémákat, elakadásokat.

A jelenleg is létező, MTA KIK-ben tartott *Üzzenet a palackban* csoport tehát 2013 őszén indult, havi rendszerességgel. A könyvtár akkori és jelenlegi vezetősége a csoport számára ideális feltételeket biztosít. Kollégáimnak köszönhetően a program megjelenik a könyvtár rendezvényei között az intézmény honlapján, Facebook-oldalán, a faliújságokon általam kihelyezett plakátok hirdetik az egyes alkalmakat. A rendezvényszervezőkkel közösen egyeztetett időpontban a résztvevőket berendezve várja a könyvtár egyik különterme, ahol minden adott a zavartalan, nyugodt beszélgetéshez. A csoportfoglalkozásokon megszokott elrendezést használjuk, azaz a székek körben helyezkednek el, hogy lehetőség szerint mindenki jól lásson mindenkit, középen egy kis asztalon elhelyezhető a szükséges eszközök, a körön kívül pedig egy nagyobb asztal található, ami elsősorban akkor szükséges, ha a beszélgetés során képeket is használunk. Az időtartam másfél óra, a beszélgetések hétfőnként zajlanak. A kezdési időpont fél hat, amely a dolgozó, esetenként messzebbről érkező tagoknak is megfelel.

Az *Üzzenet a palackban* nyitott csoportként indult útjára, tehát – szemben az azonos résztvevői körrel, meghatározott időtartammal, egy bizonyos téma köré szerveződő, elköteleződést igénylő zárt csoportokkal – ezeken az alkalmakon bárki részt vehet. Úgy gondolom, fontos helyük van ezeknek az alkalmaknak a könyvtárak programkínálatában, hiszen így minden olvasó, érdeklődő megtapasztalhatja, hogy milyen egy biblioterápiás beszélgetés, és szabadon döntheti el, hogy hosszabb távra csatlakozik-e a csoporthoz. Természetesen azonban megvan a nehézsége is, hiszen általában mindig érkeznek új résztvevők, akik számára a forma új, még nem tudják, hogy mire számíthatnak, az első alkalommal maguk is tanulják a szabályokat, tájékozódnak – ilyen értelemben minden alkalom egy kicsit olyan, mintha az első lenne. Azonban mindig vannak rendszeres résztvevők, akik már nemcsak a beszélgetésben járatosabbak, hanem egymást is jobban ismerik, így a különböző mértékben beavatott résztvevők között kell a beszélgetés során egyensúlyt teremteni. Emellett számolni kell azzal is, hogy mélyebb, személyesebb jellegű élménymegosztások esetleg azért nem születnek meg, mert a bizalom foka egy ilyen csoportban nem olyan mély, mintha csak egymást ismerő, összeszokott tagokról lenne szó.² Természetesen itt is akadnak kivételek. Van, aki nagyon várja, hogy meghallgassák, hogy elmondhassa azt, ami a szíve mélyén van.

A nyitott csoport létszáma, jellegéből adódóan, folyamatosan változik. Az utolsó évben a létszám 6 és 12 fő között mozgott, átlagosan 10 résztvevő volt egy-egy alkalmon, ami ideálisnak mondható a beszélgetéshez. A nyitott csoportban természetes jelenség a tagok fluktuációja. Nagyon sok érdeklődő mindössze egy alkalommal látogatja meg a csoportot. A program elindítása után 4-5 alkalom kellett, amíg az első állandó, rendszere-

sen (akár évekig) visszajáró tagok megjelentek. Az utolsó évben 10-12 rendszeres tagunk volt a csoportban (nem jött mindenki minden alkalomra), és változó számban mindig jöttek új érdeklődők. A terápiás csoportokról szóló szakirodalomból ismert, hogy a terápiás csoportoknak megvannak a maguk életszakaszai³, ezek olyan törvényszerűségek azonban, amelyek zárt csoportokra alkalmazhatók, és nyitott csoportokra ebben a formában nem, esetleg csak elemeikben. Ettől függetlenül a csoportdinamika bizonyos elemei itt is megfigyelhetők, itt a ritmust leginkább a tagok érkezése, jelenléte, távozása adja. A mi csoportunkban volt egy érezhető pauza, körülbelül másfél évvel ezelőtt, amikor több, addig igen aktív tag is egyszerre hagyta abba az alkalmakra való járást, s azóta a csoport szinte újra felépült, több, szintén igen aktív tag csatlakozott a maradé korábbiakhoz.

Az *Üzenet a palackban* program nyitottságát az is mutatja, hogy számos helyről érkeznek érdeklődők, és nem csupán a könyvtárunk olvasói közül kerülnek ki. Ez részben könyvtárunk jellege miatt alakult így, gyűjteményünk tudományos, olvasóink elsősorban kutatni, tanulni járnak hozzánk, s talán kevésbé keresik a hasonló jellegű rendezvényeket, mint a közművelődési könyvtárakban. Emiatt egy kicsit nehezebb becsábítani őket egy ilyen programra, de természetesen azért többen kipróbálták már, és nem egy olvasóból lett állandó tag. A programot kezdettől fogva hirdetem a Katalist levelezőlistán, így nagy örömmre számos könyvtáros kolléga is meglátogatott már minket. A programokról 2016 óta a Facebookon is értesülni lehet.⁴ Gyakran megfordulnak az alkalmakon a pécsi biblioterapeuta képzés hallgatói is, akik hospitálni érkeznek. Ezzel kapcsolatban azt a döntést hoztam, hogy a csoportban ne legyen megfigyelői helyzet, a nyitott csoport véleményem szerint elbírja, hogy a hallgatók is aktívan, csoporttagként vegyenek részt a beszélgetéseken. Ők sokszor csak egy alkalomra jönnek, de közülük is kerültek ki visszajáró, állandó tagok.

Általános tapasztalat, hogy a biblioterápiás programok sokkal nagyobb mértékben vonzzák a nőket, mint a férfiakat. Ez nálunk is elmondható, a résztvevők túlnyomó többsége nő, de a legtöbb alkalmon egy-két férfi is részt vesz, és közülük is voltak/vannak visszatérő tagok. Ami a korosztályi megoszlást illeti, sok érdeklődő a viszonylag idősebb, negyvenöt-ötven év fölötti korosztályból kerül ki, vannak köztük nyugdíjasok is, s ha vannak gyermekeik, azok már felnőttek, nagyobb kamaszok. Emellett a fiatalabb, húszas-harmincas, még független, gyermektelen korosztályból kerülnek ki a résztvevők. Ezzel szemben gyakorlatilag teljesen hiányzik a csoportból a harmincas-negyvenes, kisgyerekes-kisiskolás gyerekes korosztály. Úgy tűnik, hogy nekik kevésbé van idejük hasonló tevékenységeken részt venni, illetve lehetséges, hogy egy kevésbé általános, saját problémáikra, élethelyzetükre rezonáló csoport talán jobban be tudná vonzani őket.

A biblioterápiás csoport minden esetben bemutatkozással és a szabályok ismertetésével indul. Talán a legfontosabb közülük a csoporttitok hangsúlyozása, hiszen a megosztott személyes élmények, történetek nem kerülhetnek ki a csoportból. Fontos még hangsúlyozni, hogy mindenki véleményét tiszteletben kell tartani. A mi csoportunkban ehhez még egy szabály csatlakozott, aminek a bevezetése talán az eddigi legnagyobb dilemmát jelentette számomra a csoportvezetés során. A biblioterápiás csoport célja a személyiségfejlesztés, s nem a közéleti, politikai témák, megvitatása. Úgy tapasztalom, a legtöbb embernek erre nincs is igénye, illetve nem erre van igénye a csoport keretein belül. Van, akit viszont égetően foglalkoztatnak, aggodalommal töltenek el bizonyos témák, és a feszültséget részben ez okozza. Másrészt természetesen az egyet nem értés: nem elvárható,

hogy egy társaság tagjai politikai, közéleti kérdésekben egyetértsenek egymással, ezért egy ilyen téma megpendítése parázs vitákat, mely konfliktusokat eredményezhet, és olykor eredményezett is. Úgy gondolom, egy biblioterápiás foglalkozáson érték az, ha a csoporttagok bármiről beszélhetnek, és – bár felvetődött ez is –, nem tartottam helyesnek, ha bármely témát letiltok, amely az életünk része. Nem is tettem meg. Végül felvállaltam ezzel kapcsolatban saját hiányosságomat: nem érzem alkalmasnak magam ilyen jellegű viták levezetésére, és a csoport sem ezzel a céllal jött létre. Közéleti, politikai téma szóba kerülhet, de arra kérem a csoporttagokat, inkább csak a saját véleményüket közölgék, ha ez fontos számukra, kerüljék a vitát, és ne győzködjenek másokat saját igazukról. Számomra ez lett az a megoldás, amivel csoportvezetőként leginkább azonosulni tudok.

A bemutatkozás és a szabályok, keretek ismertetése után az *Üzenet a palackban* jó ideje az úgynevezett kezdőkörrel folytatódik. Ez az első két évben nem volt így, illetve nem volt jelentősége. Pedig igen fontos eleme a csoportfoglalkozásnak. Lehetőséget ad arra, hogy a tagok lélekben is megérkezzenek. Az új tagok esetében fontos, hogy kipróbálhassák a csoport előtt való megszólalást, a régi tagok sokszor szívesen és örömmel osztják meg az őket leginkább foglalkoztató gondolatokat, érzéseket, problémákat. Előfordult olyan eset is, amikor az egyik csoporttag jelezte, hogy a beszélgetés idején a könyvtárban dolgozik, nincs ideje bejönni a teljes alkalomra, de a kezdőkörön, az élménymegosztáson szeretne részt venni, mert ez fontos számára.

A kezdőkör nagyon sok kreativitásra adhat alkalmat a csoportvezetőnek, sokféle módszerrel lehet dolgozni, amellyel rá tudjuk hangolni a tagokat a beszélgetésre. Két alapvető fajtáját különböztetném meg, tarthatunk egy általánosabb kezdőkört, amelyben a tagok aktuális hangulatokról, élményeiről, őket foglalkoztató problémákról számolhatnak be, de az is lehetséges, hogy olyan kérdést teszünk fel, vagy olyan feladatot adunk, amely már kapcsolódik a beszélgetés témájához, előkészíti azt, ráhangolja a résztvevőket. Ezek az ötletek minden biblioterapeuta eszköztárában ott vannak, s ebben a tekintetben egymástól is sokat lehet tanulni.

Általánosan elterjedt dolog a képek használata a foglalkozások során, amely jól kiegészíti az alapvetően verbalításra épülő irodalomterápiát. Magam is több hónapig használtam egy mintegy negyven képből álló készletet. A képeket újságokból vágtam ki, majd lamináltam. A kérdés a tagok felé ilyenkor az, hogy válasszák ki azt a képet, amelyik a hangulatukhoz legjobban illik, mutassák meg a többieknek, és mondják el, hogy miért éppen azt választották. Megfigyelhető, hogy az új tagok ilyenkor még óvatosabbak, általánosabb dolgokat mondanak, szívesen kapcsolódnak például a természet szépségeihez, az évszakhoz, míg a régi tagok mélyebbre mennek, ők valódi problémákat, dilemmákat is megosztanak, amelyek éppen foglalkoztatják őket, adott esetben visszajelzést is várnak ezekre a többi tagtól. A későbbiekben vittem be Dixit kártyákat is, ezeknek a használata igen elterjedt a biblioterapeuták körében, hiszen a maguk szürreális, ugyanakkor nagyon szépen megrajzolt világával elbűvölik a résztvevőket, és nagyon alkalmasak arra, hogy kapcsolódjanak hozzájuk. Képek, képkészletek tematikus alkalmakkor is jól használhatók a kezdéshez, ezért vittem már be fákat ábrázoló képeket Örkény István *Meddig él egy fa?* című novellájának feldolgozásához (G. Tóth Anita ötlete nyomán), kerti növényeket, tárgyakat ábrázoló képeket Lázár Ervin *Kalapba zárt lány* című meséjéhez, vagy állatos képeket Ljudmila Ulickaja *A papírállatok* című novellájának feldolgozásához. Számptalan módon meg lehet fogalmazni azokat a kérdéseket, amelyekre egy kép segítségével, vala-

mi fontosat árulhatnak el magukról a csoporttagok, ugyanakkor már ráhangolódnak a beszélgetés következő részére, amikor már kifejezetten az adott műről beszélgetünk. És természetesen azt is meg lehet tenni, hogy nem szabadon választanak képet a résztvevők, hanem ismeretlen képet húznak, majd ahhoz próbálnak kapcsolódni, megfogalmazni a kép által keltett érzéseiket, gondolataikat. Ha találunk olyan képet, amely jól kapcsolódik az adott irodalmi műhöz, az is segítheti a ráhangolódást, és termékeny gondolatokat indíthat be, ilyen volt például az interneten mémként elterjedt „most-óra”, ahol minden szám helyett a *most* szó áll különböző betűtípusokkal, Somlyó György *Mese erről a percről* című versének feldolgozása során is ezt alkalmaztam.

Nem csak képekkel lehet azonban indítani a beszélgetést. Nagyon bevált a csoportban az egyes fogalmak használata is. Ehhez én a *Relativity* társasjáték szókártáit használtam fel (de ezeket magunk is elkészíthetjük), azokból vittem be körülbelül 30-35 darabot az általánosabbak közül, és belőlük kellett egyet kiválasztani, szintén aszerint, hogy kinek mi illik az aktuális hangulatához, majd ezek után mindenki elmondta, miért éppen ezt választotta. Nagyon sikeres volt az ilyen típusú kezdőkör. Mindig változó – a csoport aktuális nagyságától, a csoporttagok közlékenységétől is függ –, hogy mennyi ideig tart a beszélgetésnek ez a része. Természetesen valamilyen módon szabályozhatja a csoportvezető is, ha ennek szükségét érzi, de általában az informális szabályok között kialakul az is, hogy mennyi idő telik el ezzel, másfél órából ez lehet 15, de akár 30 perc is. Egy emlékezetes alkalommal megtörtént, hogy a *Relativity* kártyás kezdőkörbe úgy belemelegedtek a résztvevők (akik akkor mindannyian törzstagnak számítottak), hogy egészen a foglalkozás végéig elhúzódott a beszélgetés. Rengeteg mondanivalójuk, megosztanivalójuk volt, egymáshoz is kapcsolódtak ezekkel a témákkal, így ez volt az egyetlen alkalmunk, amikor az aznapra meghirdetett irodalmi művet elnapoltuk a következő találkozóra.

A kezdőkört ugyanakkor más művészetterápiás tevékenységek felé is el lehet mozdítani, így szóba jöhet valamilyen kézműves alkotás, például rajz, festmény, montázs létrehozása. A mi csoportunk egy közös őszi képet színeztet ki, s mindenki a választott színek alapján kapcsolódott az aktuális hangulatához, megosztandó élményéhez. A kép, amely így részben közös alkotásnak mondható, több alkalmon keresztül készült.

Különböző csoportos játékok is alkalmazhatók, Lázár Ervin *Csapda* című novellája bevezetésképpen játszottuk például a *Találd ki, ki vagy!* játékot, amelynek során minden résztvevő hátára egy ismert személy nevét ragasztottam, és egymást kérdezgetve kellett kitalálniuk, hogy vajon kik lehetnek. A csoport nagyon élvezte ezt a fajta bevezetőt, oldott hangulatba kerültek, és jól előkészítette az aznapi témát is, amely a játékosághoz, gyermeki lényünk megőrzéséhez kapcsolódott.

A kezdőkör után következik az adott mű megbeszélése. Többféle műfajú szöveg került feldolgozásra az elmúlt évek alatt. Legtöbbször novellákat vittem be, de számos alkalommal verset és regényt választottam témának, ritkábban mese és egyszer egy dráma is sorra került. Az utolsó évben regényekkel már nem foglalkoztunk, mivel úgy érzem, egy regényről való beszélgetéshez sok esetben kevés egy alkalom, érdemes figyelmesebben, a részletekre több időt hagyva olvasni a hosszabb irodalmi műveket. Ezért terveim szerint elindítok egy regényolvasó csoportot a közeljövőben, lehetőség szerint zárt csoport formájában.

A csoportvezetőnek lehetősége van arra, hogy eldöntse, előre megismerhetik-e a csoporttagok a beszélgetésen használt irodalmi szöveget. Sokáig azzal a módszerrel dolgoz-

tam, hogy előre kiírtam az adott irodalmi mű címét, és mindenki úgy érkezett a beszélgetésre, hogy a beszélgetésre készülve már elolvasta azt. Ennek megvannak az előnyei, új tagok számára például könnyebb lehet belépni a csoporthelyzetbe, kapaszkodót jelenthet, ha már ismerik a szöveget. És természetesen, amikor már otthon elolvassák, maguk is előre átgondolják, véleményt formálnak róla, ezekkel a gondolatokkal érkeznek a beszélgetésre. Más a helyzet, ha csak helyben ismerik meg a csoporttagok a témául szolgáló irodalmi művet. Ez természetesen csak rövidebb szövegeknél működik, hiszen ebben az esetben a csoportvezető felolvasása során ismerkednek meg vele, s célszerű, ha tíz percnél, negyedóránál több időt nem vesz el a beszélgetéstől. Ilyenkor spontánabbak a reakciók, nem az előre kialakult vélemények ütköznek. Ebben az esetben lehet játszani is a szöveggel, ennek egy egyszerű módja, ha például egy arra alkalmas novellát szakaszosan olvasunk fel, bizonyos pontokon szünetet tartunk, és megbeszéljük a csoporttal az addig történeteket, valamint azt, hogy mit gondolnak, mi fog történni a továbbiakban. Általában mindig van, aki ráérez a cselekmény további alakulására. Lehetőség van egyéb strukturált feladatok kitalálására is. Így például Wislawa Szymborska *Statisztikai összefüggések* című verséből kihagytam a számokat, s a résztvevőket kértem, hogy egészítsék ki a verset. Ludvík Aškenazy *Lárma* című verse pedig alkalmas arra, hogy szavakra vágjuk, majd – akár egyedül, akár csoportmunkában – szavanként megpróbálják összerakni.

2018 szeptemberétől 2019 júniusáig azzal a módszerrel dolgoztunk, hogy a beszélgetés alapjául szolgáló szövegeket nem, csupán a témát adtam meg előre, amely egy amerikai mű, Ron Padgett *Hogyan legyünk tökéletesek?* című verse köré szerveződött. A vers különböző tanácsokból áll, én ezekből választottam minden egyes alkalomra, és hozzájuk kerestem megfelelő szövegeket. Mindez azonban csak módszertani kérdés, bármelyik variáció működhet. A beszélgetés lelkét nem ez adja, hanem a csoporttagok részvétele, hozzájárulása.

Fontos lehet viszont a szövegválasztás. A biblioterapeuta legfőbb eszköztára talán éppen ebben rejlik. Gyakorlatilag bármilyen szöveg választható, hiszen bárhonnán indulhat értékes beszélgetés, általában mégis gondos mérlegelés előzi meg egy-egy irodalmi mű kiválasztását. Nem véletlenül van ez így, hiszen a szövegnek elsősorban a terápiás értékét kell figyelembe venni⁵, tehát azt, hogy mennyire alkalmas arra, hogy kapcsolódjanak hozzá a csoporttagok, aminek köszönhetően meg tudják fogalmazni saját érzéseiket, és akár változásokat is elindító felismerésekre juthatnak általa. Ez természetesen soha nem abszolút érték, tapasztalatokon alapul, egy-egy szöveg mennyire válik be a csoportmunka során. Én minden esetben szépirodalmi szövegekkel dolgozom, klasszikus és kortárs műveket egyaránt szívesen használok. A kezdeti években olykor kollégáim ötleteire támaszkodtam, a gyakorlat során megismert, rám legnagyobb hatást tett szövegeket magam is kipróbáltam a csoportomban, hiszen személyesen tapasztaltam meg ezek terápiás értékét. Az utóbbi időben szinte már minden esetben magam keresek biblioterápiás foglalkozásra alkalmas szövegeket. Azt tapasztalom, hogy egy jól megválasztott mű önmagában is élmény lehet a résztvevőknek. Az *Üzenet a palackban* csoportba – bizonyára a „hely szelleméből” adódóan is – olvasni szerető, művelt emberek járnak. Bár a biblioterápiának nem ez a lényege, számukra valódi élmény egy addig ismeretlen művel megismerkedni, és számos pozitív visszajelzést adnak egy-egy jól sikerült szövegválasztás kapcsán.

A felkészülés során a biblioterapeuta feladata, hogy körbejárja az adott szöveg olvasatait. Ez elsősorban nem irodalomtörténeti ismereteket jelent (bár hasznos lehet, ha ezek

is ott vannak a háttérben), inkább annak számbavételét, milyen témákat vet fel a szöveg, milyen kérdések merülhetnek fel vagy tehetőek fel a megbeszélés során. Ezeket a kérdéseket természetesen érdemes felírni, és ha szükséges, fel is tenni a beszélgetéskor, mindig szem előtt tartva, hogy a beszélgetés másfelé is kanyarodhat, a csoporttagoknak más olvasatuk, értelmezésük is lehet az adott irodalmi művel kapcsolatban, és ezek kimondását bátorítani kell. Hosszabb szövegek, regények esetén idézeteket is érdemes kijelölni, kezdőpontul választani. Strukturált feladatokkal is dolgozhatunk a biblioterápiás beszélgetés során, amint arra már fentebb is hoztam példákat, ám a beszélgetés önmagában is nagyon gyümölcsöző lehet, s talán olykor mélyebbre is mehet, mintha a feladatok megoldására figyelniene a csoporttagok.

Ebben a csoportban viszonylag ritkábban kerül sor aktív biblioterápiára, azaz olyan feladatokra, amikor a résztvevők maguk alkotnak szöveget, de azért erre is volt példa. Boldizsár Ildikó *Meseterápia* című könyvéből mi is feldolgoztuk *A fák titkos szíve* című mesét, amelyet a csoporttagoknak kellett befejezni, és megtapasztaltuk, hogy milyen sokféle módon képzelhetjük el egy történet végét. Ez volt az egyetlen alkalmunk, amely esetében a kezdőkör igen hosszúvá nyúlt, s a beszélgetés végén már csak a mese megismerésére volt idő, így a feladat a következő alkalomra maradt. Egyik állandó csoporttagunk csodálatos befejezést írt a meséhez, amelyre számos pozitív visszajelzést kapott. Olyannyira, hogy egy későbbi, rendhagyó alkalmon az általa írt novellával foglalkoztunk.

A biblioterápia könyvtári formájában a személyiségfejlesztést szolgálja. Nem látványos, gyors változásokat indukáló módszer, azonban a maga csendes, elgondolkodtató módján fontos kapaszkodót nyújthat a csoporttagoknak. Számomra az a legfontosabb, hogy mindenkit meghallgassunk a foglalkozáson, és úgy gondolom, az elmúlt évek során a csoporttagok nagyon sokféle, olykor komoly traumákról szóló történetet is meghallgattak, és ezekben támogatni tudták egymást. Ezt jelentős eredménynek érzem. Ahogy azt is, hogy a csoporton belül és kívül is közösség kovácsolódik. Két tagunk rendszeresen gondoskodik édességről, ezzel biztosítva a találkozók barátságos hangulatát. Akik már törzstagoknak számítanak, örömmel üdvözlük, számon tartják, hiányzás esetén keresik egymást, csoporton kívül is foglalkoznak a felvetett problémákkal. Remélem, hogy egymás meghallgatása, az őszinteség, az ezek talaján kialakuló emberi kapcsolatok értékessé teszik az *Üzenet a palackban* csoportot.

Jegyzetek

1. Jeanette Winterson: *Miért lennél boldog, ha lebeteg normális?* Park Kiadó, 2013. 134. p.
2. Lásd erről G. Tóth Anita: *A csoportterápiás helyzet mint színtér* = *Studia Litteraria*, 52. évf. 2014. 1–2. sz. (Színház és dramaturgia) 125–126. p.
3. Lásd pl. Rudas János: *Csoportterápia*. Budapest, Oriold és Társai Kiadó, 2016. 21–35. p.
4. <https://www.facebook.com/uzenetapalackban/>
5. Lásd erről G. Tóth Anita: i. m. 122–123. p.

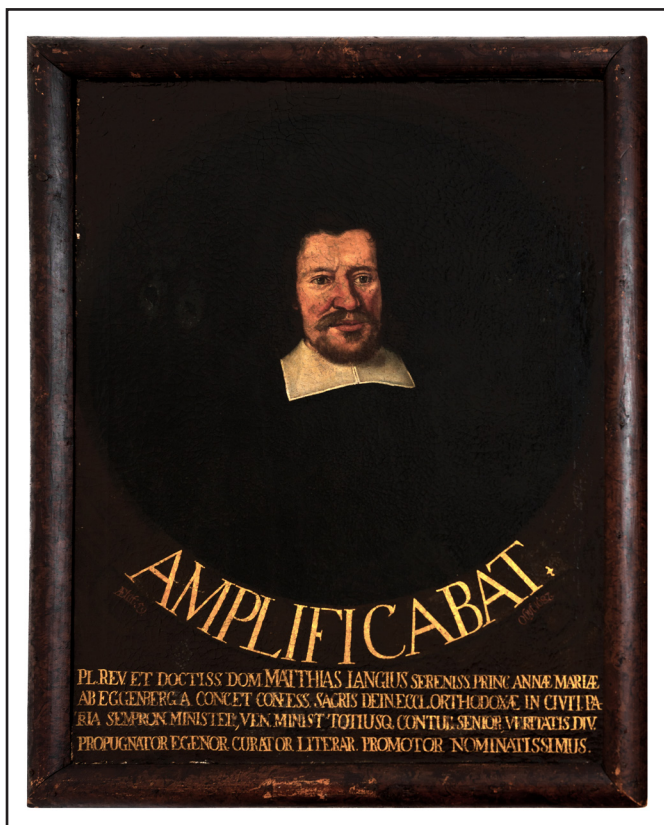
Krisch András

A Soproni Evangélikus Egyházközség Könyvtárának rövid története¹

Sopronban, mint korai reformációs központban, nagyon hamar megjelentek a protestáns szellemű könyvek. II. Lajos egy inkvizíciós vizsgálatot követően, 1524-ben eretnek könyveket égetetett a Fő téren. Néhány évtized múlva a városi lakosság nagy része és a városvezetés is áttért az új hitre. A soproni evangélikusoknak nem a semmiből kellett könyvtárat alapítaniuk, mivel az evangélikus bibliotéka egyik legnagyobb értéke, hogy a középkori plébániai gyűjtemények világi és egyházi anyagából szervesen továbbfejlődött egyházi és polgári könyvtár. Ez a gyűjtemény folyamatosan gyarapodott, többek között Németországból a tanulmányaik után visszatért lelkészek, tanárok, diákok adományai-ból.²

A 17. század közepén a gyülekezet kialakította könyvtára szervezett kereteit. Ennek bizonyítéka a Soproni Evangélikus Múzeum kiállításában látható festményhármás. Az első képen Zuana Péter polgármester (1651–1653, 1657–1663) portréja látható *Inchoabat*, vagyis alapította felirattal, hiszen az ő anyagi és erkölcsi támogatásával jött létre a gyülekezet könyvtárának szervezett formája. Az ellenreformáció viharos éveiben nagy szükség volt egy lelkészre, aki ezt a könyvtárat egyben tartsa, tovább fejlessze. Ő volt Lang Mátyás (1622–1682), akinek festményén az *Amplificabat*, vagyis fejlesztette felirat olvasható. Különös lehet, hogy egy protestáns gyülekezet megfestette I. Lipót uralkodót, de ennek oka, hogy a könyvtár megszervezése, fejlesztése az ő uralkodása alatt történt, „hoc imperante”.³

Lang Mátyás aktívan részt vett a saját és a gyülekezeti könyvtár gyarapításában. Lichtenauer Katalint halálos ágyán rábeszélte, hogy egy jelentősebb összeget hagyjon olyan könyvek vásárlására, amiket egy lelkész saját fizetéséből nem engedhetne meg magának. A kapott 500 aranyból Lang az 1644-ben megjelentetett *Concilia* (Zsinatok) című 38 kötetes munkát vásárolta meg. 1682-es halála után teljes könyvtárát a gyülekezetre hagyta.⁴

Lang Máttyás portréja

Lang Máttyás felesége, Rosina Paumgartner 1669-ben 30 Ft-ot hagyományozott a könyvtárra. Az ebből az összegből vásárolt könyvekben olvasható a könyvtár neve: „Bibliotheca Evangelicae Semproniensum Ecclesiae”.⁵

Támogatások külföldről is érkeztek, így például a Szent Mihály templomban tárolt gyülekezeti könyvtár átalakítására 1666-ban Rothenburg ob der Tauber bajorországi városka 10 rajnai tallért küldött. Ott szolgált ugyanis 100 évvel korábban Simon Gerengel lelkész, aki 1565-ben megalapította a soproni gyülekezetet. A pénzből megnagyobbították az ablakokat a jobb fényellátás érdekében, rácsok felhelyezésével pedig gondoskodtak az értékes könyvek védelméről.⁶

Az ellenreformáció során a gyülekezet kiemelt figyelmet szentelt könyvtárának. Az 1674-es templomelvételek után a könyveket magánházakba, illetve az Eggenberg-házba szállították, ahol királyi engedéllyel tartottak istentiszteleteket. A bécsi protestáns követek támogatásának is köszönhetően felépült a fa imaház, ami az 1676-os nagy városi tűzvészben megsemmisült. Andreas Pichler sekrestyésnek viszont sikerült az utolsó pillanatban a már tűzet fogott és több oldalon megégett, 1610-es witembergi bibliát a templomból kimentenie. Nemcsak a templom épült újjá hamarosan, hanem 1708-ban egy külön helyiséget hoztak létre a könyvek számára a paplakban.⁷

A könyvtár pecsétje

Itt szeretnék egy rövid megjegyzést tenni az „égett bibliával” kapcsolatban. Az Evangélikus Életben megjelent könyvtártörténeti összefoglalót a Magyarországi Evangélikus Egyház megosztotta a Facebookon. A nyitóoldalon az égett biblia fotója volt látható. Ez azonnal kapott egy negatív hozzászólást, mely szerint: „Nem jó hírverés egy rongyos, ázott, penészes, égett Szentírással hírverést csinálni egy keresztyén könyvtárnak.,” továbbá: „Az evangélikus értékeinket érdemes ügyesebben ismertebbé tenni, kérjenek szakértő segítséget az Országos Egyházon belül.” Nehéz egy ilyen kommente higgadtan válaszolni, érdemes egyet aludni rá. A kommentelő valószínűleg a cikket csak felületesen olvasta el, hiszen minden könyvtár vagy egyház büszke lehet egy olyan kötetre, amit a templomszolga élete kockáztatásával ment meg, még ha égetten is. Ez a könyvmentés nagyon szép példája annak, hogy eleink számára mennyire fontos volt Isten ígéje. Téves az a megállapítás is, hogy könyvtárunknak akár egyetlen kötete is penészes lenne. A cikk feltöltése a közösségi oldalra a könyvtár népszerűsítését, ismertségét igyekezett szolgálni, ugyanakkor ez az eset arra is jó példa, hogy ez mennyire eltérhet a posztoló szándéktól.

Nagy változást jelentett a gyülekezeti könyvtár számára, hogy 1825-ben elkészült a soproni egyházközség által fenntartott líceum új épületszárnya (az iskola 1853-ban került a Dunántúli Egyházkerület fennhatósága alá), ami új és hosszú távú tárolási lehetőséget jelentett a könyveknek. A konvent határozata alapján 1825. december 26-án egyesítették a gyülekezeti könyvtárat és a líceumi könyvtárat. A cél az volt, hogy a tanuló ifjúság és a tanárok számára is egy jól felszerelt, könnyen hozzáférhető könyvtárat hozzanak létre. A könyvtárállomány ekkor 10.750 kötetet tett ki. Nem minden könyvet adott át a gyülekezet az iskolának, hanem azok egy részét saját használatra megtartotta.⁸

A megégett, de megmenekített biblia

Újabb nagyobb változás az egyesített könyvtár életében a II. világháború után következett be. A teológiai tárgyú könyvek visszaadására az iskolákat államosító törvényt követően 1950. június 19-én került sor, ahogy ez a presbiteri jegyzőkönyvben olvasható: „a volt líceumi nagykönyvtár teológiai része visszakerült a gyülekezet tulajdonába.”⁹ A könyvtári állomány szétválasztásánál és a kötetek szállításánál felbecsülhetetlen értékű szakszerű munkát végzett Pröhle Jenő, a líceum akkori igazgatója. Az új gyülekezeti könyvtár számára nagy elismerés volt, hogy a Kulturális Minisztérium, az Országos Széchényi Könyvtár javaslatára, 1974. november 11-én a könyvtárat muzeális értékű, védett gyűjteménnyé nyilvánította.¹⁰

A soproni evangélikus gyűjteményeknek, így benne a könyvtárnak, 2015 óta az evangélikus gyülekezeti ház ad otthont, ahol a fenntartó gyülekezet saját és pályázati forrásokból több jelentős fejlesztést hajtott végre. Ezeknek köszönhetően a könyvtári állomány szakszerű tárolása, kezelése biztosított. Jelenleg az állomány körülbelül 6000 kötetet tesz ki, köztük 27 ősnymtatvánnyal és több mint 300 bibliával. A könyvtár legrégebbi kötete egy kézirat veronai Biblia 1394-ből.

A soproni evangélikusság mindig is igyekezett kincseit megőrizni, ápolni és gyarapítani. Jelenlegi feladatunk ezeket az értékeket megmutatni és bemutatni, hisz a múltból táplálkozva, azt megismerve tudjuk a mátt megélni. A hitoktatás során a fiatalok megismerhetik a gyülekezet múltját, a hagyományokat, és remélhetőleg hatni tudunk identitásuk kialakulására, amit a későbbiekben tovább is tudnak adni. A gyűjtemény természetesen nemcsak a gyülekezet felé, hanem mindenki számára nyitott. Rendezvényeinken jó látni, milyen sok gyerek és felnőtt nézi csodálkozva a már említett megégett bibliát vagy tekint rá a könyvtár, a múzeum vagy a levéltár egy-egy értékes könyvére, iratára, műtárgyára. Nagy öröm számunkra, amikor bemutatathatjuk, hogy a gyülekezet és Sopron története

mennyire összefonódott, valamint hogy a jelentős evangélikus személyek mennyire meghatározták a város történetét.

A képek forrása: Soproni Evangélikus Egyházközség Gyűjteményei

Jegyzetek

1. Jelen írás az Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE) Habent sua fata libelli III. című szakmai napján, az MTA Könyvtári és Információs Központban 2019. május 8-án elhangzott *Félévezred kincsei. A Soproni Evangélikus Könyvtár története* című előadás szerkesztett, jegyzetelt változata, melyhez az alábbi cikk szolgált alapul: Krisch András: *Fél évezred kincsei. Történelemről mesélő gyülekezeti könyvtár Sopronban* = *Evangélikus Élet*, 84. évf. 2019. 1–2. sz. 24–25. p. A cikk online is elérhető: <https://www.evangelikus.hu/node/19392?language=fi> (2019.07.20.)
2. A soproni evangélikus gyülekezet történetének összefoglalása: Krisch András – Tóthné Szlavkovszky Mariann: *A soproni evangélikus gyülekezet évszázadai*. Kiállítási katalógus. Sopron, Soproni Evangélikus Egyházközség Gyűjteményei, 2017. 110. p.
3. Grüll Tibor: *A soproni evangélikus könyvtárak rövid története* = *Diakonia – Evangélikus Szemle* 15. évf. 1993. 2. sz. 59. p.
4. Friedrich Károly: *Celeberrimae collectiones Sopronienses* (A soproni evangélikus gyülekezet gyűjteményei) = *Soproni Szemle*, 44. évf. 1990. 2. sz. 105. p. Online változat: https://epa.oszk.hu/01900/01977/00168/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_1990-xliv-2.pdf (2019.07.20.)
5. Friedrich: i. m. 106. p.
6. Grüll: i. m. 60. p.
7. Grüll: i. m. 61. p.
8. Friedrich: i. m. 108. p.
9. Soproni Evangélikus Levéltár (SEL), I.1.i. Jegyzőkönyv a soproni evang. egyházközség egyháztanácsának 1951. nov. 5-én tartott üléséről 39. pont.
10. Friedrich: i. m. 111. p. ; SEL, Gyűjteményi iratok, Könyvtári jelentés 1974. 24/1974.

Soproni
Evangélikus
Gyűjtemények

Derda Dávid – Derzsy Márk – Gyenes Andrea – Kozma Zsófia –
Pásztor Angelika – Szabó Katalin – Szabó Zoltán – Tóth János
Márk

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 51. Vándorgyűlése

Idén koronázóvárosunk, Székesfehérvár adott otthont a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) 51. Vándorgyűlésének. Az ország első és sokáig egyetlen hiteleshelyként szolgáló települése ihlette a rendezvény témaválasztását. Az idei mottó a „Hiteles hely – mindenhol, mindenkinek” volt. A hitelesség mint kulcsfogalom azt jelenti, hogy a valóság megfeleltethető annak, amit a külső szemlélővel láttatni szeretnénk. A könyvtárak esetében sincs ez másként; hiteles információforrásként és megbízható, pontos intézményként határozhatjuk meg a könyvtárat, és benne önmagunkat is. A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárból népes csapat érkezett Alba Regia városába, hogy az előadások meghallgatása mellett a helyszín nevezetességeit is megismerhesse.

Az első napon – megérkezésünket követően nem sokkal – már egy közös szakmai program várt ránk, a Püspöki Palotában, amelyben a Székesfehérvári Püspöki Könyvtár található. A főpapi hagyatékokból gyarapodó állomány gyűjtőköre a teológia, az egyháztörténet, a bibliikum és a helytörténet témaköreit öleli fel. Bár az épületben több mindent megtekinthettünk – mint például az egyházmegye püspökeit ábrázoló festményeket, a barokk kályhákat, valamint a püspöki magánkápolnát (ahol még az ott dolgozók is csak évente egyszer vehetnek részt misén) –, mégis a könyvtárban található könyvek története volt a legérdekesebb téma. **Stempely Irén** könyvtáros igazán érdekes könyvtörténeti ismertetéséből megtudhattuk, hogy a kiállított ősnymtatványokon kívül hamis corvinákat is őriznek, valamint hallhattunk egy izgalmas történetet több lopás után előkerült, visszakapott kötetről.

Nyitó Plenáris Ülés – Prof. Dr. Hermann Róbert, Dr. Cser-Palkovics András, Barátné dr. Hajdu Ágnes, Krucsainé Herter Anikó, Buriánné Tarró Edit (Fotó: Simon Erika)

A nyitó plenáris ülésen az ünnepi köszöntőket egy történettudományi előadás követte. **Hermann Róbert** (kutatócsoport-vezető, VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár) *A Történet-szj hitelesség, hiteles történetírás – átborthatjuk-e a saját árnyékunkat (és másokét)?* című előadása több kérdésre igyekezett választ adni: létezik-e objektív történetírás?, minek tekinthetjük a magyar történelmet?, valóban igazak-e a tankönyvi tételek?, mindig az aktuálpolitika szűrőjén keresztül kell-e megmagyarázni a múltat? A történeti hitelesség érdekében fontos felkutatni az összes forrást, a saját kontextusában kell értelmezni azokat, csak a pusztá tényeket kell tudni leírni, semlegesnek kell lenni. Hermann végső következtetése az volt, hogy soha nem lesz pontos tudásunk arról, hogy hogyan is legyünk teljesen hitelesek, de törekednünk kell rá. Az előadást a szakszerűség, a közérthetőség és a humor előadásmód hármasa jellemezte, az utóbbi a nézőközönség jókedvét is előhozta.

A szünet után a kitüntetések átadására került sor, ahol kolléganőnk, **Bors Anikó** vehette át *Az év fiatal könyvtárosa* díjat. Anikó az óvodások, az általános iskolások és a gimnazisták számára kidolgozott játékos könyvtárismereti, ismeretterjesztő és adattárhasználati programjáért nyerte el az MKE és az Informatikai és Könyvtári Szövetség közös elismerését.

A konferencia második napja a szekcióüléseké volt, ahol tizenkét szekció sorakozott fel sok-sok előadással. Igyekeztünk minden helyszínen ott lenni és minél több prezentációt meghallgatni.

A Bibliográfiai Szekció egy szponzori bemutatkozással indított, ahol a Monguz Kft. munkatársa, **Fülöp Endre** rendszertervező mérnök *Egy pilot FRBR katalógus bemutatása* című előadásában egy kutatás-fejlesztési projektet prezentált, amelynek újdonsága, hogy a bibliográfiai adatokat szerzői jogi adatokkal kapcsolja össze egy platformba. A probléma

Bors Anikó, Az év fiatal könyvtárosa díj átvétele után (Fotó: KSH Könyvtár)

az, hogy a szerzői jog a műhöz kapcsolódik, viszont a könyvtári katalógusban nincsenek művek, csak kiadási rekordok. Az FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) modell lehetővé teszi, hogy megkülönböztessük egymástól a kiadásokat, a műfordításokat és a példányokat. Ha példának okáért az *Egri csillagok*ra keresünk cím szerint, láthatjuk a műhöz kapcsolódó kiadásokat, műfordításokat, hangoskönyveket stb. A Monguz Kft. szoftverének segítségével lehetőségünk van egy modern, felhasználói igényekre szabott katalógust készíteni. Az utómunkálatoknál persze szükség van kézi beavatkozásra, de egy adott ontológia megalkotásával az integrált könyvtári rendszerben lévő rekordjainkat „kiokosíthatjuk” úgy, hogy az új kihívásoknak is meg tudjon felelni a könyvtár.

Pogány György (ny. könyvtárigazgató, Kármán József Városi Könyvtár és Közösségi Ház, Pilis) az 1920 és 1940 közötti időszak romániai magyar könyvtáiról beszélt. A trianoni békediktátum nemcsak jelentős területvesztéssel járt Magyarország számára, de a könyvtárak száma is jelentősen csökkent, körülbelül 1869 magyar könyvtár lett a román állam tulajdona. A legnehezebb helyzetbe az állami és önkormányzati könyvtárak kerültek, mivel a határon túl rekedt magyaroknak semmilyen beleszólásuk nem volt ezek sorába. A legjelentősebb ezek közül a kolozsvári egyetem könyvtára volt, amely a vizsgált időszakban a román állam büszkesége lett. Az egyházi könyvtárak korlátozott autonómiát élveztek, szabadon léteztek; beszerzési keretüket ugyan csökkentették, de létüket nem

fenyegette veszély. 1941 után azonban gyakran érte rágalmazás a magyar gyűjteményeket. Az alapítványok, egyesületek jogilag bizonytalan helyzetbe kerültek, könyvtáraik kvázi muzeális gyűjteményekként maradtak fenn, nem gazdagodtak az egyes állományrészek. A szocializmus idején nagy részüket államosították. A legtöbb népkönyvtár – csaknem 1300 – megszűnt: 1929-ben már csak 179 működött. A helyzet megoldására könyvgyűjtési akciókat szerveztek az 1930-as évek végéig, amelyek során 360 faluban újraéledtek a népkönyvtárak, jórészt a parasztság számára. A legnagyobb ilyen akció Hóman Bálint kultuszminiszter nevéhez kapcsolódik, mely során mintegy 200 ezer könyvet küldtek ki az anyaországból Erdélybe, a második bécsi döntés után 1940-ben. A második világháború után azonban az erdélyi magyar könyvtárügy jelentősen visszaszorult; még nehezebb helyzetbe került, mint a két világháború közötti időszakban.

Pogányné dr. Rózsa Gabriella (könyvtárvezető, Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Védelem-egészségügyi Igazgatóság Védelem-egészségügyi Laboratóriumi Intézet Tudományos Könyvtár) a Honvéd Központi Kórház tudományos információs rendszerét mutatta be, az 1950-es évekre fókuszálva. A Honvéd Kórház pontosan 120 éve költözött jelenlegi helyére, a Róbert Károly körúti épületekbe, és már az 1870-es évektől létezett a helyőrségi kórházi tudományos rendszere. A második világháború után kezdett el modern alapokon újrászerveződni a tudományos információs rendszer; a kórház igazi katonai orvosi tudományos központtá vált, képzéseket tartott és szakfolyóiratot adott ki. Az 1950-es évekre a szovjet minta szerint szerveződött meg a dokumentációs rendszer, amely a mai könyvtár alapját képezi. Fontosak voltak a „nyugati” könyvek beszerzésének lehetőségei is, ezáltal az orvosok és az egészségügyi dolgozók meg tudtak ismerkedni a kurrens szakirodalommal.

Sóron Ildikó (régioigazgató, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) az olvasóközönség különböző típusait vázolta fel a hallgatóságnak. A FSZEK készítette egy nem reprezentatív kérdőíves felmérést a könyvtárosok körében, amelyben arra voltak kíváncsiak, hogy milyen főbb olvasói típusok léteznek. Az eredmény: érdeklődő, tanácstalan-gyámoltalan, agresszív-követelő, hisztis, vicces és kioktató olvasók használják a könyvtárat. Arra a kérdésre, hogy melyek a „veszélyes” típusok, az agresszív és a kioktató típust nevezték meg a válaszadók. A hisztistől nem tartanak, az ilyen olvasót inkább viccesnek tartják. Arányukat tekintve, mintegy 57 % az érdeklődő, udvarias típus, míg a tanácstalanok aránya 15 %-ot mutat. A felmérésben arra a kérdésre is keresték a választ, hogy mekkora problémát jelent egy-egy olvasó. Ezt egy pontrendszer segítségével próbálták meghatározni: 1 pont a „tudom kezelni”, 5 pont az „elmenekülök inkább”, a két érték között a „valahogy megküzdök vele”-állapot van. Az agresszív és a kioktató kapta a legtöbb pontot, az érdeklődő nem jelentett gondot, még az erőszakos viccelődést is kezelhetőnek tekintették. A szabad szavas olvasói kategóriák között szerepelt még: a főnök, a melabús, az ügyeskedő-hárító, a provokátor, az ápolatlan, a támadó, a hálás, a mentálisan zavart, a bizalmaskodó, a telefonjával fontoskodó stb.

Bártfai Erika (osztályvezető, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Debreceni Egyetemi Kiadó) a 2018-ban elhunyt Koltay Klára szellemi hagyatékáról és az RDA (Resource Description and Access) honosításának időszzerű kérdéseiről beszélt. A katalógizálással kapcsolatban elmondta, hogy jelenleg is az 1961-es párizsi alapelvek alapján dolgozunk, és sok mindent mereven kezelünk (pl. csak három szerzőig vesszük fel a neveket). Húsz éve létezik a funkcionális adatmodellcsalád, amelynek része az RDA,

az FRBR és a BIBFRAME, de még mindig az elméleti vitánál tartunk, nem került bevezetésre a magyar könyvtárügybe egyik katalogizálási szabályzat sem. Az RDA „kiszabadítja a műveket a dokumentum rabságából”, sokkal inkább szellemi vagy művészi alkotásoknak képes látni azokat, mint korábban. Az olvasó fejével gondolkodik: az adott műhöz kapcsolódóan szeretné látni, hogy van-e belőle hangoskönyv, műfordítás, adaptáció; és ha van, mennyi. Más országokban (Dániában, az Egyesült Királyságban, Finnországban és Franciaországban) már megkezdődött az átállás erre a funkcionális adatmodellre. A Debreceni Egyetem könyvtára elkezdte katalógusa rekordjainak adatkonszolidációját; főként hibajavítást, adattisztítást végeztek eddig. Az előadó a megvalósult feladatok közé sorolta a Magyar Nemzeti Névtérhez történő kapcsolódást, a belső szabályzat megalkotását, a képzési programot, az elektronikus dokumentumok teljes feltárását RDA-rendszerben. A katalogizálás során törekedni kell a szabványos rövidítések elkerülésére (mindent ki kell írni), a szerzők elhagyása helyett az összes szerzőt fel kell venni, a sajtóhibákat külön mezőben kell feltüntetni. A könyvtárak megújulása jobban kiszolgálja az olvasók mostani igényeit, és hiteles adattárak, katalógusok épülhetnek mindenki számára.

Székelyné Török Tünde (osztályvezető, Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár) az RDA-HU munkacsoport munkáját és eredményeit ismertette. A munkacsoport 2017-ben alakult meg az Országos Széchényi Könyvtár égisze alatt, feladatai közé tartozik a külföldi terminológia magyarra fordítása (pl. az authority-egységesítés), a HUNMARC-ról MARC 21-re történő átállás, ütemterv a fokozatos át-téréshez. Kezdetben a könyvtáraknak hibrid katalógusai lennének, amelyekben a régi típusok mellett az új szabályok szerinti rekordok is megférnének egymással; a visszamenőleges javítás folyamatosan haladna. Elkészült a *Statement of International Cataloguing Principles (ICP)* című dokumentum fordítása¹, hátra van többek között az RDA WebKit magyarítása és a MOKKA átalakítása.

Vass Johanna (könyvtárvezető, Magyar Művészeti Akadémia Könyvtára) az RDA fejlesztésének legújabb nemzetközi eredményeiről számolt be. Az utóbbi néhány évben az Amerikai Egyesült Államokban az LRM (Könyvtári Referenciamodell) és a BIBFRAME (Bibliográfiai Keretrendszer) fejlesztései során könyvtári metaadatrendszereket állítanak össze, szótárakat, névtereket hoznak létre. Nemcsak a megfeleltetés a cél, hanem az összefésülés is, hogy az adatok közötti kapcsolatokat is kialakíthassák a háttérben. Az elkövetkezendő időkben ennek a megfelelési mintának a definícióit is megalkotják, amihez a szemantikus web nyújt már jelenleg is segítséget. A távlati cél igen nemes és magasatos: minél jobb egy könyvtár bibliográfiai univerzuma, annál könnyebben elérhető az olvasók számára az információk; saját szolgáltatásai hatékonyabbá válhatnak, és alapcélkitűzései is jobban teljesülhetnek.

A Fejér Megyei Szekcióban **Czetz Balázs** (levéltár-igazgató, főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Megyei Levéltára) a nyitott levéltárak kutatásban és a kutatók szolgálatában betöltött szerepéről tartott előadást. Hallhattunk a városiasodás és az írásbeliség összefonódásáról; megtudhattuk, hogy az okleveleket állandó alkalmazottak írták, hogy ezáltal is biztosítva legyen a folytonosság az írásbeliségben; megismerkedhettünk a megpecsételt okiratok típusaival (privilegium, nyílt és zárt oklevél). Az oklevelek és a rajtuk található pecsétek is mesélnek; ezekből valamelyest rekonstruálni lehet Székesfehérvár gazdasági, társadalmi, politikai történetét is, még akkor is, ha egy-egy törvény esetleg nem maradt fenn az adott korból, csupán hivatkoznak rá későbbi dokumentumokban.

Czetz Balázs előadás közben (Fotó: <http://konyvtar.vmk.hu/vandorgyules/>)

Pokrovenszki Krisztián (igazgatóhelyettes, Szent István Király Múzeum) előadásának első felében bemutatta a rendház történetét, amely ma a Szent István Király Múzeum központja. A telket 1688-ban a jezsuiták kapták meg, az épület utcai frontjának építése csak 1742-ben kezdődött meg, az udvari szárny kialakítására 1752–1753-ban került sor. 1746-tól egy patika is helyet kapott a rendházban. 1776-ban a jezsuita rend feloszlása után a pálosok kapták meg az épületet. 1813-tól 1950-ig a ciszterciek kezelésébe került a rendház, amely 1978-tól múzeumként működik. Az épület felújítására és korszerűsítésére az Árpád-ház program keretében kerül sor. A projekt során alaposan felméri az épületet: építéstörténeti dokumentáció, örökségvédelmi értékleltár készül, és régészeti kutatásokat is folytatnak. A régészeti feltárások majd választ adnak arra a kérdésre, mi lehetett a XVII. század végét megelőzően a területen. A jövőről keveset árulhatott el Pokrovenszki; ami biztos, hogy a program keretében egy többszintes látogatóközpont fog épülni, digitális technikával felszerelve.

Kollégánk, **Rovács Barna** (szaktájékoztató könyvtáros, KSH Könyvtár) *Fejér megye gazdasága és társadalmá a 20. században, tematikus térképek alapján* címmel tartott előadást. 1945 végéig térképészeti osztály is működött a Központi Statisztikai Hivatalban, könyvtárunkban pedig közel 15.000 térképet őrzünk. Az előadás gerincét a népszámlálás adataira vonatkozó térképek adták, amelyekkel az előadó a város és térsége lakosságának változásait, felekezeti hovatartozásukat, valamint a belső elvándorlásokat illusztrálta. Bemutatta, mennyire változtatta meg a város és környékének életét az autópályák, vagy például a Videoton gyár megépítése. Mindezek alapján megállapította: az elmúlt száz év történetének Székesfehérvár volt az egyik nyertese.

A Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének programját rendhagyó módon egy dokumentumfilm, **Burján Zsigmond** *Fehéredő múlt* című dokumentumfilm-sorozatának negyedik része nyitotta meg. A széria befejező darabja, amely *Az utolsó szó jogán* alcímet viseli, Siklósi Gyula régésznek állít emléket, aki rendkívül sokat tett Székesfehérvár középkori történetének feltárásáért. A filmben megszólalnak egykori munkatársai és ismerősei, valamint olyan fiatal régészek és történészek is, akik Siklósi Gyula nyomában haladva újabb és újabb leletekre bukkantak, amelyek tovább mélyítik a város történetére vonatkozó

tudásunkat. Az interjúkból megismerhetjük az utóbbi évek régészeti feltárásainak legjelentősebb eredményeit, amelyek főleg Székesfehérvár kora Árpád-kori építményeivel és státusával kapcsolatban szolgálnak értékes ismeretekkel és bizonyítékokkal.

A vetítést követően a film készítője, Burján Zsigmond emlékezett meg röviden Siklósi Gyula személyéről és munkásságáról, illetve a sorozat többi része iránt érdeklődőknek felhívta a figyelmét, hogy a filmek a közeljövőben elérhetőek lesznek Székesfehérvár önkormányzatának honlapján.

A Fehéredő múlt című film befejező részének vetítése

A Jogi Szekció előadásainak a Székesfehérvári Törvényszék épülete adott otthont. Az előadások témája, szorosan kapcsolódva a vándorgyűlés idei tematikájához, a hiteles jogi szaktájékoztató volt, ezen belül pedig arra keresték a választ, hogy kik, hol, hogyan, miből tudnak hitelesen tájékoztatni. Az első előadó páros mindkét tagja a jogi szaktájékoztatóban dolgozik: **Varga Tímea** az Országgyűlési Könyvtár (OGYK) jogi szakreferense, **Aczél-Partos Adrienn** a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar (PPKE JÁK) könyvtárának vezetője. Mindketten napi szinten szembesülnek a hiteles tájékoztató kihívásaival és nehézségeivel, előadásukban az ebből származó tapasztalataikat osztották meg a hallgatósággal. Kezdeként meghatározták a hitelesség fogalmát, majd azt a témát járták körbe, hogy a szaktájékoztató tevékenységet mi teheti megbízhatóvá. Tapasztalataik szerint számít a tájékoztatást adó személy megjelenése, segítőkészsége és fontos a jó kommunikációs készség, valamint a témában való jártasság. A hitelesség kérdésében szempont lehet még a hely (épület, olvasóterem), ahol a tájékoztatás történik, valamint elengedhetetlen, hogy a forrás is megbízható legyen. Előadásukban összehasonlították az OGYK mint szakkönyvtár és a PPKE JÁK mint felsőoktatási könyvtár feladatait, gyűjtőkörét, szolgáltatásait, valamint tájékoztatói forrásait is. A könyvtárak sok hasonlóságot mutattak, a legnagyobb eltérés talán a feladatok között volt felfedezhető. Az előadás zárásaként az előadók megosztottak velünk néhány emlékezetes kérdést, amelyet munkájuk során az olvasóiktól kaptak, majd összegezték az elhangzottakat. A konklúzió az volt, hogy sok a hasonlóság és sok a különbség is a két könyvtártípus között, de a hitelesség folyamatos erősítése, építése mindkét intézmény számára rendkívül fontos.

A Tudományos és Szakkönyvtári Szekció egyik előadásában a pécsi Tudásközpont működtetésének érdekességeit és nehézségeit mutatta be az épületben működő két intézmény vezetője, **Szeberényi Gábor** (főigazgató, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár) és **Miszler Tamás** (igazgató, Csorba Győző Könyvtár). Majdnem kilenc éve áll nyitva az olvasók előtt a pécsi Tudásközpont, hivatalos nevén a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont. Az épület az *Európa Kulturális Fővárosa – 2010* projekt kiemelt beruházása volt. Körülbelül egymillió dokumentummal, több mint 13.000 m² területen és 7 szinten osztozik a PTE Egyetemi Könyvtár Központi Könyvtár, a Csorba Győző Könyvtár és a Benedek Ferenc Jogi és Közgazdasági Szakkönyvtár. Az épületbe költöző könyvtárak harmonizálták dokumentumállományukat és könyvtári szolgáltatásaikat, valamint az úgynevezett „szolgáltatásintegráció” keretében közösen működtetik a főbb tevékenységeket (beiratkozás, regisztráció, kölcsönzés, olvasók kiszolgálása).

Az induláskor forradalmi újdonságot hozott ez a konstrukció, de az évek során kiderült, hogy a tervezéskor azért nem feltétlenül csak szigorúan könyvtári szempontok mérültek fel. A Zsolnay kerámiával díszített Kaptár a földszintről ágaskodik az épület teteje felé, az épület belső tereinek nagyjából fele ezért egy légtér, a szeparáció kevésbé valósult meg. A Tudásközpont – szintenként haladva – az alábbi részekből áll: tömörraktár, étterem, könyvesbolt, fogadótér, kiállítótér, előadóterem, szabadpolcos terek, olvasóterek, folyóirat-olvasók, kölcsönzői terek, legfelül pedig a gyermekkönyvtár és a zeneműtár. A nyitott kialakítás következtében egymás alatt van a gyermekkönyvtár és a Jogi és Közgazdasági Szakkönyvtár, ami olykor nehézséget okoz az együttélésben. A munkafolyosók is nyitottak; a függőfolyosós kialakítás miatt az olvasók mindent hallanak több emeletnyi távolságban, ami megnehezítheti az elmélyült kutatómunkát a számítógépes teremben és az olvasótermekben.

A Tudásközpont üzemeltetését a Tudásközpont Kft. végzi, és az épület biztonsági szolgálatát is a Kft. biztosítja. Mindez az amúgy sem egyszerű működési szerkezetet a tulajdonviszonyok tekintetében tovább bonyolítja. Az alapításkor meghatározott tulajdonosi arányok nem egyeznek meg a használati arányokkal, és ott vannak még a különböző közüzemi számlák ügyei is, valamint az emberi erőforrások megfelelő és hatékony felhasználása.

Érdekeség, hogy a földszinti regisztrációs pultban két munkaállomás van. Az egyensúly fenntartásának érdekében az egyik helyen mindig a PTE könyvtárosa, a másik széken pedig a Csorba Győző Könyvtár alkalmazottja ül. Ez a működési elv valósul meg az épület több szintjén is, így folyamatos harmonizáció szükséges a háttérfolyamatok esetében. Az állománygyarapítás is párhuzamosan zajlik a két intézményben, de mivel a könyvek nem elkülönítve, hanem egymás mellett jelennek meg a szabadpolcon, a könyvtárosoknak folyamatosan egyeztetniük kell a másik intézménnyel, hogy ki mit szerezzen be. Az olvasóknak az a legfontosabb, hogy a címek sokfélesége a megfelelő példányszámban legyen elérhető, az viszont teljesen mindegy, hogy melyik intézmény pecsétje díszleg bennük. Emellett számos kihívást tartogat a koordinált rendezvényszervezés is, az pedig különösen nehéz feladat, hogy közös informatikai és (Corvina) integrált könyvtári rendszert üzemeltet a két intézmény.

Számos eltérést mutat a két könyvtár. A munkatársak száma a Csorba Győző Könyvtár esetében nem éri el a 90 főt, míg az egyetemi könyvtár közel 130 munkatársat foglalkoztat. A központi hely a Tudásközpont, de az egyetemi könyvtári hálózat kiterjed a kari

könyvtárakra is, míg a Csorba Győző Könyvtár mint megyei hatókörű városi könyvtár, további hat fiókkönyvtárat, három könyvtárpontot és – a kiemelten fontos Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer részeként – 286 települést szolgál ki, valamint két könyvtárbuszuk járja Baranyát. Az egész könyvtári hálózat központjaként, szolgáltatástól függően elosztóként funkcionál a Tudásközpont, amely a látogatói körben is jelentős különbségeket mutat. A két látogatói körnek pedig nem minden esetben ugyanazok a szokásai, viselkedési mutatói. Állandó feladat a vezetők részéről a harmonikus együttélés, együttműködés fenntartása, a konfliktusok megelőzése, és ha már kialakult a nézeteltérés, akkor ezeknek az ellentéteknek az ideális feloldása.

Péterfi Rita (főigazgató, Országos Pedagógia Könyvtár és Múzeum) *Utak és választások egy szakkönyvtár életében* című előadásában az általa vezetett intézmény kihívásai közül emelt ki néhányat, amelyek részben a speciális feladatkörből adódnak, részben általános mai problémák, amelyekkel a könyvtáraknak szembe kell nézniük.

A Könyves Kálmán körüti épületben működik az országos jelentőségű pedagógiai múzeum és a pedagógiai szakkönyvtár, és bár eltérő a profil, az intézményben „árukapcsolással” próbálják mindkettőt megismertetni azokkal a látogatókkal, akik csak az egyik helyre jelentkeztek be, például tárlatvezetésre. Igyekeznek elérni, hogy a múzeumi látogatók, csoportok képet kapjanak a szakkönyvtárban elérhető szolgáltatásokról, állományról, illetve aki célzottan érkezik kutatni, az is kedvet kapjon a kiállított tárgyak, eszközök megtekintéséhez.

A könyvtáraknál általánosan jelenlévő problémára is kitért a főigazgató, ez pedig a raktározás. „Ahol van gyarapítás, ott van apasztás is” – ahogy Péterfi Rita fogalmazott. A rendelkezésre álló terek szűkülnek, hiszen az építésnél, a költözéseknél nem feltétlen gondoltak előre évtizedekre előre, így ha van egy standard éves gyarapodás, akkor nagyjából kiszámolható, hogy mikor telik be a raktár. Ha éves statisztikák alapján meg lehet állapítani, hogy évente 160 polcfolyóméternyi hely kell az újonnan beérkező dokumentumok számára, akkor a szabadon hozzáférhető 42 polcfolyó méter elég kevés, és hatalmas dilemmát okoz a könyvtárosoknak. Emiatt mindenképpen szükséges az apasztás gyakorlattá válása, ami módszertani problémákat vet fel, hiszen nem mindegy, hogy egy szakkönyvtári, de akármilyen könyvtári állományból mit szórunk ki. Téma szerint, nyelv szerint, példányszámsökkentés szerint történjen a dokumentumok kivonása? Melyik mennyire fontos? Nagy dilemmák, amelyek kívülről teljesen láthatatlanok, de a könyvtár életéhez ugyanúgy hozzátartoznak, mint a látogatók fogadása. Alapvető cél, hogy azok a példányok, amelyektől megválnunk, máshol otthonra leljenek. De mivel másoknak is ugyanilyen raktározási problémáik vannak, saját beszerzéseik mellett nem feltétlenül tudják vállalni több száz, több ezer ajándékba kapott dokumentum elhelyezését, még akkor sem, ha a témakör iránt érdeklődnének.

Bors Anikó (olvasószolgálati könyvtáros, KSH Könyvtár) a Vörösmarty Mihály Könyvtár olvasótermében, az Olvasószolgálati Szekció keretében tartott előadásában röviden összefoglalta *Lépésről lépésre a statisztika felé – Gamifikáció a KSH Könyvtárban* című pályamunkáját, amellyel 2019-ben elnyerte *Az év fiatal könyvtárosa* díjat, és betekintést engedett a könyvtárban végzett gamifikációs tevékenységének háttérmunkáiba is. A gamifikáció – vagyis játékosítás, játékelemek nem-játék környezetben való alkalmazása – remek eszköze a tanulás és a tanítás támogatásának, hiszen a játék által fejlődnek a tanulási készségek, a pozitív élmény pedig könnyebbé teszi a megismerést. Anikó és a

könyvtár három korosztályt hív játékra, mindhármat a korcsoportnak megfelelő, élményalapú ismeretszerzést támogató programmal.

Az óvodáskorúak esetében fontos a közös tevékenység; az ő figyelmük ébrentartásának eszköze lehet a mesélés, a papírszínház és diavetítés. A cél a könyvtár használatának, legalapvetőbb mozzanatainak és az épület tereinek megismertetése, de akár a statisztikába is belekóstolhatnak, természetesen az életkoruknak megfelelő módon. Számolhatnak óvodásokat vagy autókat, miközben felfedezik a kapcsolatot a mindennapok és a statisztika között.

Az általános iskolás korosztállyal való foglalkozás további lehetőség a pedagógusok és a könyvtárosok számára, hiszen a gyermek ekkorra már ismeri a tereket, eligazodik, az önálló olvasás által pedig sikerélményeket is átélhet. Ők már egy kicsit bonyolultabb, irodalmi alapú nyomkereső játékkal is megbirkóznak, amelynek során újabb ismeretekre tehetnek szert, például a könyvtárhasználat terén.

A középiskolás korúak útkeresésének hasznos kiegészítői lehetnek az olvasmányélmények. Az ő figyelmük lekötésére a könyvtár egy összetettebb, Agatha Christie *Három vakagér* című krimijén alapuló szabadulós játékkal készült.

Ahhoz, hogy ezek a tanulást és tanítást támogató programok ne csak a könyvtár falain belül segítsék a fiatalokat, természetesen a pedagógusok és a szülők támogatására is szükség van. Ha ez megvalósul, a ma még a gyűjtemény legnagyobb kötete mellett méredezhető, lelkes óvodásból tizenöt-húsz év múlva egy teljesebb életet élő, tudatos könyvtárhasználó válik, aki az itt megélt pozitív élményeit nemcsak beépíti az életébe, hanem másoknak is továbbadja.

A KSH Könyvtár fokozatos megnyitása a nagyközönség előtt, vagyis hivatali szak-könyvtárból közkönyvtári feladatokat is ellátó szakkönyvtárrá válása egyre szélesebb rétegeket vonz az intézménybe. Fontos, hogy a könyvtár szolgáltatásait ne csak a felnőtt, könyvtárhasználati tapasztalatokkal többé-kevésbé már rendelkező felhasználók vegyék igénybe, hanem a jövő olvasói is. A látogatók számának növekedése és életkori differenciáltsága a programok bővítését eredményezte, a rendezvények sokszínűsége pedig a környék oktatási intézményei számára is vonzóvá tették az intézményt.

A Társadalomtudományi Szekció nyitóelőadásában **Rózsa Dávid** (főigazgató, KSH Könyvtár) a közösségi médiában megjelenő könyves tartalmakat mutatta be, illetve ezekhez kapcsolódó statisztikai érdekességeket láthattunk a diasorokon.

Az mindenki számára nyilvánvaló, hogy az utóbbi évtizedben gyökeresen átalakultak a szabadidő eltöltésének módjai; a különböző közösségi oldalak, okoseszközök használatának elterjedése megváltoztatta a gondolkodásunkat. A rádió, televízió egyeduralmának rég vége, a fiatalabb generáció, de az idősebbek közül is egyre többen „lóganak” a közösségi hálón, használják a népszerű oldalakat (Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, YouTube stb.), gyakran kizárva a való világot, a valós élményeket az életükből. Sokan követnek az interneten más embereket, influenszereket, véleményvezéreket, akik nagy befolyással bírnak a vásárlási kedvünkre. Ha azt látjuk, hogy az idol reklámoz egy terméket, akkor az, még akkor is, ha nem is nagyon figyeltünk oda, beférkőzhet a tudatalattinkba, és előbb-utóbb megvesszük, vagy legalábbis hasonlítani próbálunk a követett személyre. A termékek bemutatásáról szóló videók két nagy csoportba sorolhatók: haul (zsákmány-) és unboxing (kicsomagolás) videók. A videót készítő elenyésző hányada népszerűsít kulturális tartalmakat; döntő többségük a divat, a szépségápolás területén

marad, esetleg trendi elektronikai eszközöket reklámoz. A videók mindössze 3%-a mutat be „zsákmányként” könyvet, képregényt, zenét. Ez döbbenetesen alacsony szám, főleg, ha azt nézzük, hogy ők befolyásolják leginkább a mai tizenéves korosztályt, akik amúgy sem olvasnak sokat, nem vesznek könyvet a kezükbe, és akkor a könyvtárba járást még nem is említettük.

Erre reflektálva pozitívum azoknak az Instagram-oldalaknak a létezése, ahol könyveket használnak művészi kifejezésre, eszközként funkcionálnak festményszerű képek megalkotásában vagy éppen filmek, sorozatok megidézésében. Az oldalak tulajdonosai nem könyvtárosok, de mégis jó, hogy léteznek, van szerepük a könyvkultúra, az olvasás terjesztésében. Hasonlóan fontos, vagy talán még fontosabb a könyves podcastek létezése, térnyerése, amelyek szerencsére már hazánkban is fellelhetők néhány éve: a *Popkult, csajok, satöbbi* mérföldkő volt, a *Könyvesblog* podcastje már nem frissül, de az archívum visszahallgatható, az újak közül pedig kiemelkedik a *Libramore* és a *Lapozz a 99-re*, amelyek már professzionális módon, profi technikai háttérrel készítik a friss tartalmakat. Vannak bennük könyvajánlók, beszélgetések írókkal, fordítókkal, irodalmárokkal, és mindezt színesen, érdekesen tálalják.

Akiknek viszont nagyobb hangsúllyal, nagyobb tömegben kellene képviseltetniük magukat, azok maguk a könyvtárak és a könyvtárosok. Bár vannak olyan intézmények, amelyek az egyes közösségi oldalakon többezres követőszámmal rendelkeznek, de az összlétszámot tekintve még elenyésző a jelenlét, és sokkal több gondosan összeállított könyves bejegyzésre lenne szükség. A könyvtárak egyrészt ajánlhatnak könyveket is, például könyvajánlók formájában, másrészt magukat is népszerűsíteni kellene, hiszen napjainkban egy modern könyvtár léte nem merül ki abban, hogy könyvet lehet kölcsönözni, újságot lehet olvasni. Ehhez megfelelő szakemberekre van szükség, akik látják a mozgatórugókat, a kapcsolatokat, és olyan posztokat, képeket tudnak produkálni, amelyek sok emberhez eljutnak, felkeltik az érdeklődést a könyvtár iránt.

Rózsa Dávid (Fotó: KSH Könyvtár)

Csütörtök délután – a záró plenárisal párhuzamosan – jó néhány érdeklődővel együtt, az Országalmánál gyülekezve vettünk részt a belvárosi sétán. Vezetőnk végigkalauzolt minket Székesfehérvár nevezetességein, miközben azok történetéről és kulisszatitkairól is mesélt. Meglátogattuk a romkertet, ahol királyainkat koronázták; egy kis időre megpihentünk a Kossuth udvaron, miközben végignézhettük a kétóránként megszólaló órajátékot; megcsodálhattuk a Szent István-székesegyházat és a mellette lévő Szent Anna-kápolnát, amelynek tetején egy kereszt és egy török félhold is díszel. Egy újabb hosszú sétát követően, hogy szerencse is érjen minket, megsimogathattuk Kati néninek, a város egykori közismert és kedvelt piaci kofájának a bronzorrát.

Idén is színes volt a program. Székesfehérvár valóban hiteleshelynek bizonyult, a hazai könyvtárügy legnagyobb szakmai beszélgetése és tapasztalatcseréje zajlott itt.

Jegyzetek

1. Nyilatkozat a nemzetközi katalogizálás alapelveiről: http://www.oszk.hu/sites/default/files/ICP_2016_magyarul_blogra_modositott.pdf (2019.07.20.)

Kührner Éva

„Egy-egy könyvtár nem csupán könyvek halmaza...”

Egyházi könyvtárosok konferenciája Esztergomban

Az idén negyedszázados Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE) 2019. június 24-e és 26-a között tartotta éves, gazdag kulturális programmal színesített konferenciáját és közgyűlését.

Az 1994-ben alakult és jelenleg 62 tagot számláló ökumenikus szervezet évente más-más településen tartja többnapos összejövételét, mely közgyűlést, tudományos konferenciát, szakmai délelőtti foglalat magába, de ezek mellett a jelenlévők megismerkedhetnek a vendéglátó település és környéke egyházi és kultúrtörténeti nevezetességeivel is. Az EKE életében fontos szerepe van a lelki programnak is, mely ökumenikus ima keretében valósul meg, többnyire művészeti produkcióval társítva.

Idén Esztergom volt a konferencia helyszíne, ahol az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár és az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárának munkatársai voltak a vendéglátók. Az egykori királyi koronázóvárosban, a római katolikus egyház magyarországi központjában tartott találkozó résztvevői nemcsak a jelen könyvtárszakmai kérdéseiről hallottak előadásokat, hanem kultúrtörténeti időutazás részesei is lehettek, tekintettel arra, hogy a város olyan műemlékekben és látnivalókban gazdag hely, ahol számos jelentős könyvtár is található. Miközben délelőttönként a szakma jeles képviselői vázolták fel a 21. század könyvtári trendjeit, addig délutánonként az évszázados régi könyveket őrző gyűjtemények értékeit csodálhatták meg a résztvevők.

A rendezvényt levélben köszöntötte dr. Erdő Péter bíboros, esztergom-budapesti érsek, amelyből álljon itt egy idézet:

„Örömmel értesültem róla, hogy az Egyházi Könyvtárak Egyesülése fennállásának 25. évfordulóját ünnepelve Esztergomban konferenciát rendez.

Bár az egyes gyűjtemények a különböző egyházak sajátjai és működésük is azok küldetéséhez igazodik, számos olyan szakmai ismeret és tapasztalat gyűlt össze ezeknek a könyvtáraknak a körében, amelyek szélesebb körben is nagy értéket jelentenek. A könyv, különösen a régi könyv ma sem veszítette el értékét és funkcióját. Információhordozóként, a könyvekben őrzött művek szövegén és képanyagán

túl, a használói bejegyzések, de a kötések, a papír és számos más elem vonatkozásában is tanulságosak és egyediek... Egy-egy könyvtár nem csupán könyvek halma, hanem hosszú és hányattott történelmet tükröz, mint az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár vagy a Szemináriumi Könyvtár, vagy éppen bitorozója egy nagytűlű gyűjtői koncepciónak, mint mondjuk a Simor Könyvtár vagy a török idők után keletkezett hazai egyházi könyvtáraink jelentős része. Ezek a koncepciók is jellemzik hazánk kulturális életét és irányultságát, de tanúskodnak a hajdani gazdasági lehetőségekről is. Szívből kívánom, hogy a mostani konferencia is segítséget nyújtson azoknak, akik nagy szakértelemmel és szeretettel gondozzák ezt az értékes örökséget mindnyájunk javára!

Öszinte tisztelettel:

Erdő Péter¹

A konferencia helyszíne az esztergomi bazilika lábainál álló egykori Ószeminárium felújított épülete, a Szent Adalbert Központ volt. Az 1865-től datált papnevelő intézet története tipikus 20. századi történet. A 2. világháborút követően katonai célokat szolgált, állaga leromlott, majd 1993-ban kapta vissza a katolikus egyház. A 2006-ra felújított épületkomplexumban ma az Esztergomi Hittudományi Főiskola, a főiskolai könyvtár, a Szent Adalbert Közép- és Kelet-Európa Kutatásokért Alapítvány, a Prímási Levéltár és a konferenciaközpont működik.

EKE Közgyűlés

A rendezvény első napja a szokásos ökumenikus imával kezdődött, mely során nemcsak az eltelt három, hanem az elmúlt huszonöt évért is hálát adott a közösség. Ezt követte a közgyűlés, ennek keretein belül pedig a tisztújítás. Az elnök, a titkár és a kamarás, valamint a felügyelőbizottság az elmúlt év történéseiről készített beszámolóiból gazdag egyesületi élet képe bontakozott ki.

Ásványi Ilona, az EKE elnöke

És valóban kijelenthető, hogy az EKE nagyon tevékeny szervezet. Az elmúlt három évre visszatekintve a palettán egyaránt szerepeltek régi könyves események és a napi ak-

tualításokat bemutató rendezvények. Volt szakmai nap az adatvédelemről, a minőségbiztosításról és az új jogszabályokról. A régi könyves témák keretében több mint 3 tucat előadás hangzott el a *Habent sua fata libelli* című előadás-sorozat rendezvényein. Emlékezetes volt a 2018-ban az Országos Könyvtári Napokhoz kapcsolódó *Élő muzzeális gyűjtemények – Élő egyházi könyvtárak* című konferencia az MTA Könyvtár és Információs Központ konferenciatermében és az Egyesülés fennállásának 25 éves évfordulóját megünneplő 2019. márciusi konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) Jog- és Államtudományi Karának impozáns dísztermében.

A nagyszerű *Szomszédolás* című programsorozat keretében egy-egy különleges fővárosi, esetleg vidéki egyházi vagy világi gyűjteményt ismerhetnek meg a látogatók, akik között sokszor jelen vannak nem egyházi könyvtárosok is. Az elmúlt években nemcsak egyházi (Evangélikus Országos Gyűjtemény, PPKE Hittudományi Kar, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem stb.) könyvtárakban jártak az érdeklődők, hanem bepillantást nyerhettek például a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Magyar Táncművészeti Egyetem könyvtárának életébe is.

A szervezeti élet fontos fóruma a negyedéves periodicitású EKE Hírlevél, melynek számai elektronikus formában bárki számára elérhetőek.²

Szervezetünk részese volt országos programoknak (pl. Országos Könyvtári Napok), véleményére számítanak különböző kuratóriumokban, a szakmai kerekasztalok munkáiban és szakmai anyagok, jogszabályok véleményezése során az EMMI Könyvtári Levéltári Főosztályon is.

Az EKE nemcsak a hazai (MKE, IKSZ) és külföldi (BETH = Bibliothèques Européennes de Théologie) könyvtáros szakmai szervezetekkel működik együtt, hanem, mint a fent vázolt programjaink bizonyítják, más szakterületek könyvtáraival és egyéb közgyűjteményekkel is. Ez utóbbi különösen fontos, hiszen számos egyházi gyűjtemény könyvtár–levéltár–múzeum egységeként működik. Az együttgondolkodás jó példája lesz, hogy a jövő évi, Pannonhalmán megrendezésre kerülő konferenciát az EKE, valamint a Magyar Egyházi Levéltárak Egyesülete (MELTE) és az Egyházi Muzeológusok Egyesülete (EME) közösen rendezi.

A 2019-es közgyűlés fontos momentumra volt az új elnökség megválasztása. A jelenlévő intézményi képviselők szavazatai alapján a 3 éven át regnáló, új tisztagú elnökség régi-új elnöke Ásványi Ilona, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár igazgatója, tikára Kövécs Ildikó, a szegedi Gál Ferenc Főiskola Könyvtárának vezetője, kamarása Orosz Anna a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteményének munkatársa lett. Az elnökség összetétele tükrözi a hazai felekezetek arányait. Tagjai: Balogh Kriszta (Evangélikus Országos Könyvtár, Budapest), Baranya Péter (Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtára, Budapest), Bálint Ágnes (Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár, Debrecen), Kovács Áron (Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára, Sárospatak), Kührner Éva (Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Könyvtára, Nyíregyháza), Mezei Zsolt (Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei, Pápa), Tamási Balázs (Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtára, Budapest), Török Beáta (Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára, Budapest).

A közgyűlés emelkedett pillanata volt Szelestei Nagy László tiszteletbeli taggá fogadása.

Szelestei Nagy László

Szelestei Nagy László nagy tudású könyvtáros, levéltáros, irodalomtörténész és tanár. 1994-ben másokkal egyetemben kezdeményezte egy a már meglévő szakmai egyesületektől független, ökumenikus szellemiségű szakmai-érdekképviseleti szervezet létrehozását. Így született meg az Egyházi Könyvtárak Egyesülete, melynek első titkára volt.

A résztvevők megemlékeztek a szervezet első elnökéről, a tízéve elhunyt Bánhegyi Miksa (1928–2009) bencés atyáról is, aki oktató tevékenysége mellett 1988 és 2009 között a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár igazgatója volt. Könyvtárosként szívén viselte a régi nyomtatványok sorsát, azon fáradozott, hogy az ötvenes években elkobzott régi pannonhalmi könyvek visszakerüljenek a könyvtárba.

Egyházi könyvtárosok konferenciája

A *Sokszínűségben hasonlóság* című konferencia második és harmadik napján szakmai előadásokat hallgatott a jelenlévő több mint százfős közönség, melynek soraiban jelen volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének főtítkára, Gerencsér Judit is.

A tudományos ülés első blokkja a szakkönyvtárak helyzetét mutatta be.

Elsőként **Péterfi Rita**, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója a szakkönyvtárosok sokoldalúságáról beszélt *Az Isteni színjáték Vergiliusától a világháló specialistájáig, avagy a szakkönyvtáros mint hűséges kísérő* című előadásában. Reményt nyújtva az utánunk következő nemzedéknek felvázolta, hogy a jó és elhivatott könyvtáros a kutatók jobb keze, akik bizony sokszor nemcsak élő szóban, hanem a mű bevezetőjében vagy lábjegyzetében is megköszönik a könyvtáros segítő közreműködését.

Markója Szilárd, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója a szakkönyvtári gyűjteményalakítás kérdését járta körül saját munkahelye példáin keresztül. Számos kérdést fogalmazott meg: beszélhetünk-e szakkönyvtári rendszerről, egyáltalán mely könyvtárak szakkönyvtárak, az egyházi könyvtárak azok-e? Milyen a szakkönyvtárak feladatmegosztása, létezik-e egyeztetett gyűjteményalakítás. Hogy működnek az egyes, nagyon sokféle fenn tartó által, különböző modellek szerint vezérelt szakkönyvtárak?

Rózsa Dávid, a KSH Könyvtárának főigazgatója *Szakkönyvtári szolgáltatások* című előadásában a magyarországi szakkönyvtárak típusait mutatta be, jelezve az európai irányokat is. Megállapítható, hogy mind nagyság, mind szolgáltatási paletta és egyéb lehetőségek tekintetében nagy szórás van a hazai szakkönyvtárak területén. Ezek a könyvtárak úgy működhetnek hatékonyan, ha a helyi sajátosságukat figyelembe véve, személyre szabottnak, proaktívan szolgáltatnak, egymással együttműködve.

Nagy Zsuzsanna a Budapesti Corvinus Egyetem könyvtárának főigazgatója a szaktájékoztatás kérdőjeleit vázolta fel, azonos című előadásában. Megállapította, hogy a szaktájékoztató szerepe igen fontos a hiteles és releváns információkhoz való hozzáférésben. Ehhez viszont a munkatársaknak megfelelő kompetenciákkal kell rendelkezniük. S bár a szolgáltatás szervezése intézményenként eltérő lehet, igyekezni kell mindenütt a minőségi forrásokhoz elvezető környezet kiépítésére. Olyan új feladatok is megjelennek a szakkönyvtárakban, mint a felhasználók képzése, a proaktív szolgáltatások megvalósítása, de mindez a minőségi ellátást szolgálja.

Keveházi Katalin, a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárának főigazgatója egy számos egyházi könyvtárat is közelről érintő témáról adott elő *Szakkönyvtár-e a felsőoktatási könyvtár?* címmel. A jogszabályi és fogalmi meghatározások, a fenntartás, szervezeti illeszkedés alapján nem lehet egyenlőséget tenni e két könyvtártípus közé, de feladataikat tekintve számos közös ponttal találkozhatunk, vagyis egyaránt szembe-szűlnünk kell a gyorsan átalakuló környezettel, mindkét típusnál fokozott hangsúlyt kap a kutatás és innováció támogatása, valamint a felhasználóképzés. A hatékony feladatellátást pedig együttműködve, a könyvtáros kompetenciákat megújítva valósíthatjuk meg.

A konferencia harmadik napjának délelőttjén az egyházi könyvtárak mint szakkönyvtárak mutatták be helyi jó gyakorlataikat. Az öt előadó különböző, de aktualitással bíró témákat vázolt fel.

Dobó Judit az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár munkatársa a könyvár közel-múltban elkészült, ex libris lajstromáról készített adatbázist mutatta be. A könyvtár honlapján elérhető adatbázisban közzétették a Bibliotheca köteteiben fellelhető tulajdonosok névsorát betűrendben. Egy-egy kiválasztott névre rákattintva nemcsak az illető személyről tudhatunk meg információkat, hanem megjelenik annak kézirásos tulajdoni bejegyzése vagy nyomtatott ex librisének digitalizált képe. A leírás elvezeti az érdeklődőt a bejegyzést tartalmazó kötet adataihoz is. Az adatbázis a könyvtár honlapjának Possesores menüpontja alatt található. Böngészése bárki számára gazdag élményt és számos információt nyújt.³

Török Beáta a budapesti Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtárának vezetője *Rendszeres rendszerezés – a minősített könyvtár* című előadásában azt az utat vázolta fel, melyet végigjárva 2018-ban könyvtárunk eljutott a Minősített könyvtári cím elnyeréséig. Tanulságos lehet valamennyi kolléga számára, ahogy a minőségirányítást nem nyugként fogják fel, hanem munkájuk segítőjeként alkalmazzák. Az előadásában bemutatott példák rádöbbenhetik arra is a könyvtárosokat, hogy a hétköznapi tevékenységeink során egyébként is számos olyan eszközt, módszert, dokumentumot használnak, melyek rendszerbe foglalva a minőségbiztosítás alapját jelenthetik.

Bálint Ágnes, a debreceni Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár általános igazgatóhelyettese egy örökzöld témát, a tárgyi feltárás problematikáját járta körül. Jelezte, hogy a nemzetközi gyakorlathoz képest itthon jelen-

tős lemaradásban van a teológiai tárgyi feltárás. A tárgyszavazás pedig egy olyan hozzáadott szakkönyvtári érték, mely igen nagy mértékben segítheti a felhasználót a releváns információk megtalálásában. Megvalósítása azonban olyan könyvtárosokra vár, akiknek a szaktudásukon kívül, nagy tapasztalatuk is van. Számos elvi kérdés viszont még tisztázásra vár. Igyekezni kellene azonban, hiszen a tartalmi feltárás nemcsak könyvtári elvárás, hanem egyéb könyves szakmák (kiadók, könyvkereskedelem) igénye is.

Tamási Balázs az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárának igazgatója, az EISZ programtanácsának egyházi könyvtárakat képviselő tagja arról beszélt, hogy milyen munka folyik az EISZ Programtanácsában. Statisztikai adatokkal is illusztrálta, hogy milyen súlya van a 32 egyházi fenntartású (köztük 21 EKE-tag) könyvtárnak az EISZ-ben, a 215 tagintézmény között. A 18 egyházi felsőoktatási intézmény adatbázis-használata – kis létszámú intézményekről lévén szó – eltörpül a több ezres hallgatói létszámú nagy egyetemek mellett. Alacsony az általunk használt ATLA-letöltések száma, és ez tükröződik az alacsony, mintegy 10%-os támogatásban is. Ezen tehát javítanunk kell! Számunkra pozitív viszont, hogy növekedni látszik a magyar nyelvű, humán területű tudományos publikációk elérése a nyílt tudomány elvének alkalmazása nyomán. Probléma azonban, hogy még kérdéses a legtöbbet használt adatbázis, az Arcanum Digitális Tudománytár 2020-as támogatása.

Czoboly Miklós, a Qulto ügyvezetője beszélt az egyházi felsőoktatási intézmények számára is fontos új Qulto-Corvina fejlesztésekre, a szakdolgozat-feltöltésre, illetve az online fizetések lehetőségére. Beszélt a fejlesztés alatt álló, a forrástól – vagyis a kiadóktól – kiinduló magyarországi kiadványnyilvántartó rendszerről. Prioritásként kezelik a szerzői joggal védett művek jogszerű felhasználását, digitalizálását és szolgáltatását. A rendszer alkalmas lesz a teljes közgyűteményi rendszer különböző típusú dokumentumainak tartalmi leírására; pl. Don Juan esetében megkereshetjük a róla szóló műveket, azok előadásait, az archetípust, az irodalmi alakra vonatkozó információkat. A közművelődési kormányzat elképzelésével összhangban fejlesztéseik során közgyűteményekben és nem annak alegységeiben (könyvtár, múzeum) gondolkoznak.

Kultúrtörténeti barangolások Esztergomban

A konferencia résztvevői Esztergom számos közgyűteményébe ellátogattak. A nagy múltú és viharos történelmű Hittudományi Főiskola Könyvtára az 1865-ben felépült papnevelő intézetben található. A könyvtár elődje a több mint 450 éve Nagyszombatban alapított papnevelő intézetben jött létre. A kommunista időket a szemináriummal együtt a könyvtár is megsínylette. 1952-ben, amikor egyik napról a másikra át kellett adni az épületet a katonaságnak, mentették, amit lehetett, de bizony így is nagy veszteségek érték az intézményt. A mára szépen felújított épület egykori kápolnájában – melyet a szovjet katonaság kosárlabdapályaként használt – kapott helyet a szemináriumi könyvtár olvasóterme.

Őriznek itt ősnymtatványokat, antikvákat, de megtalálhatók itt Pázmány Péter könyvtárának egyes darabjai is. A Főszékesegyházi Könyvtár – a helyi közbeszédben Bibliotheca – hazánk egyik legnagyobb és legértékesebb egyházi gyűjteménye.

A szeminárium könyvtárának olvasóterme

A Bibliotheca Fugger-gyűjteménye

Jelentős régi anyagot őriz, köztük középkori kódexeket és több mint 700 ősnymtatványt. Az állománya elsősorban ajándékozás és hagyatékozás révén gyarapodott, de a középkorban működött itt másolóműhely is. Vitéz János érsek idején vetekedett a királyi udvar könyvtárával. A török időkben ezt a gyűjteményt is Nagyszombatba menekítették. Végül a Hild József tervei alapján 1853-ra megvalósult vízivárosi épületben kapott helyet. Magyarországon ebben a könyvtárban különültek el először a raktárak az olvasóteremtől.

Az Érseki Simor Könyvtár, mely egy primási magánkönyvtár, az esztergomi primási palotában található, alapítója, Simor János (1813–1891) hercegprimás nevét viseli. Mai napig él az a hagyomány, hogy a primások könyvtára haláluk után a gyűjtemény részévé válik. Így itt található Vaszary Kolos, Csernoch János, Serédi Jusztinián, Mindszenty József és Lékai László bíborosok könyvhagyatékai is. A berendezés mai szemmel is modernnek mondható; emeletes, tűzálló, vasszerkezetű polcrendszer őrzi a mintegy 70.000 kötetet, köztük 13 középkori kéziratot és 259 ősnymtatványt. Az emeleteket csigalépcsők, a vas erkélyeket kis hidak kötik össze. Helyenként jegyzetek készítésére alkalmas dolgozóhelyek vannak kialakítva az állványzaton. Ezt a funkcionalitást és állományvédelmi szemmel kialakított raktárt megirigyelhetné sok mai könyvtár is.

Ennek a három könyvtárnak az együttműködése elismerésre méltó, eredménye pedig a közösen épülő katalógus.⁴

A rendezvény házigazdái gazdag kulturális programajánlattal is várták az érdeklődőket. Kihagyhatatlan látnivaló Európa egyik legnagyobb bazilikája, a főszékesegyház, mely ökumenikus istentisztelettel és orgonahangversennyel fogadta az egyházi könyvtárosokat. Hazánk leggazdagabb egyházi kincstárának ötvös- és textilkinceseit felújítás miatt sajnos nem lehetett megtekinteni, de megcsodálhattuk a gyönyörű reneszánsz kori Bakócz kápolnát.

Esztergom neve szorosan összeforrt a Keresztény Múzeummal is, melynek megtekintése sem maradhatott ki a programból. A Simor János által alapított gyűjtemény 1875-ben nyílt meg, az ország harmadik nyilvános múzeumaként. A 13–19. századokból származó magyar, olasz, németalföldi, német és osztrák festményei révén az ország harmadik legjelentősebb képtára, de jelentősek grafikai és iparművészeti értékei is.

Igazi kuriózum volt a *Begyűtt Jézus a házamba* című kiállítás megtekintése a Szent Adalbert Központ II. emeletén. A barokktól napjainkig használt, a népi vallásossághoz kapcsolódó tárgyi anyagot Erdélyi Zsuzsanna (1921–2015) néprajztudós kezdeményezésére és Lékai László esztergomi érsek 1980-as felhívása nyomán gyűjtötték össze hívektől.

A katolikus falusi és városi népesség valláshoz kötődő mintegy ezer tárgyából rendezett tárlaton tematikus rendben láthatók három évszázad emlékei. A látogatók betekintést kaphattak a betlehemállítás szokásába, megismerhették a régi paraszti és kispolgári lakások jellegzetes szent sarkának kialakítását, megcsodálhatták a lourdes-i Szűzanya-kultusz emlékeit és apácamunkákat. Elámulhattak a viseletek, hímzések, úgynevezett türeleművegek készítőinek ügyességén és elismeréssel adózhattak a szobrok készítőinek. Szép kollekció látható imakönyvekből, szentképekből, rózsafüzérekéből és szenteltvíztartókból is. A tárlaton a népi vallásosság tárgyai mellett hangfelvételek, képek, szövegek mutatják be Erdélyi Zsuzsanna életét és munkásságát is.

Felejthetetlen élményt jelentett a Babits-villa megtekintése is az esztergomi Előhegyen. Babits Mihály (1883–1941) és felesége, Tanner Ilona (íróni nevén Török Sophie)

1924. március 27-én vásárolta meg a prэшházat, majd folyamatosan bővítette. Közel 60 műve született itt Babitsnak, többek között a *Jónás könyve*, és itt szerkesztették Gellért Oszkárral a *Nyugat* több számát is. A villában ma emlékkiállítás látható a költő egykori használati tárgyaiból, illetve itt írt műveinek kézírataiból. Az ide felkaptató látogatónak pedig jól esik megpihenni a verandán vagy a kert árnyas fáinak alatt, mint ahogy bizonyára jól esett a korszak sok híres művészenek is, akik meglátogatták itt a költőt. A vendégek pedig a házigazda kérésére itt is hagyták kézjegyüket a kis házikó falán. Ez az úgynevezett Autogramfal ma igen nagy becsben van, 2008-ban a Babits-év alkalmával szépen restaurálták. A mai látogató élvezettel silabizálja a 20. század szellemi életének ma már tankönyvekben szereplő neveit, álljon itt közülük néhány: Csinszka, Füst Milán, Illyés Gyula, Karinthy Frigyes, Kassák Lajos, Kosztolányi Dezső, Móricz Zsigmond, Németh László, Ortutay Gyula, Radnóti Miklós, Sík Sándor, Szabó Lőrinc, Szekefű Gyula, Szerb Antal, Tamási Áron, Tóth Árpád, Weöres Sándor...

Az aláírások böngészése közben érdemes hátat fordítani a falnak, hisz csodás kilátás tárul elénk, melyet a költő megörökített *Dal az esztergomi bazilikáról* című versében:

„Távolabb a város, és túlhan látszik a
szemközti dombról a komoly bazilika.”
„kertem az egész táj, hol óriás csiga
kétszarvú dómjával e bölcs bazilika.”

Ez utóbbi két sort a család barátja, Einzinger Ferenc esztergomi festőművész – aki egyébként a házbelső freskóit is készítette – meg is örökítette a veranda falán.

Nemcsak szakmai ismeretekkel, hanem kulturális és könyvtörténeti élményekkel gazdagodva távoztunk Esztergomból. Köszönet a szervezőknek, Szalai Katalin könyvtárigazgatónak és munkatársainak.

A képek forrása: Egyházi Könyvtárak Egyesülése

Jegyzetek

1. <http://www.bibliotheca.hu/eke2019.htm> (2019.07.05.)
2. Az EKE Hírlevél elérhetősége: <https://www.eke.hu/hirlevelek> (2019.07.05.)
3. Az ex librisek és possessorok elérhetősége: <http://www.bibliotheca.hu/possessoros/index.html> (2019.07.05.)
4. A közös katalógus elérhetősége: <http://hunteka.szentadalbert.hu/monguz/index.jsp> (2019.07.05.)

Tószegi Zsuzsanna

A világháló polgárainak szóló kézikönyv az online szféráról

Ropolyi László megfogalmazása szerint az ember ma már három világ: a természeti, a társadalmi és a hálózati világ polgára. A három létforma egymásra épül és egymásba kapcsolódik, de a tényleges tevékenységgel eltöltött idő mind több ember életében egyre inkább eltolódik az online közösségek és a kiberkultúrák alkotta *bábellet* felé.

Húsz éve fogalmazta meg a világháló legnagyobb hatású és legtöbbet idézett kutatója, *Manuel Castells* a következőket: „A jelek elektronikus úton történő, digitalizált létrehozásán, elosztásán és cseréjén alapuló integrált kommunikációs rendszer szinte valamennyi kulturális kifejeződésünket bekebelezi, s ez fontos következményekkel jár a társadalmi formákra és folyamatokra nézve. [...] az új kommunikációs rendszer radikálisan átalakítja a teret és az időt, az emberi élet alapvető dimenzióit.”¹

Szűts Zoltán, az ismert médiakutató a maga nemében egyedülálló és roppant nehéz feladatra vállalkozott, amikor egy vaskos kézikönyvben rögzítette az illékony, folyamatosan változó online szféra jellemzőit. Az ember hajlamos abba a tévhitbe ringatni magát, hogy ha *online* tölti teljes ébrenléti idejét, akkor (szinte) mindent tud az internetről, de elég a közel 500 oldalas kötet tartalomjegyzékébe belepillantani ahhoz, hogy kiderüljön: erről szó nincs!

Az online kommunikáció és média komplex világát másfél-két évtizede intenzíven kutató szerzőnek az *Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei* címen, 2018 végén megjelent könyve tanúskodik arról, Szűts milyen imponáló tudással bír az egyes kommunikációs formák és tartalomtípusok történetéről, elméletéről és gyakorlati megoldásairól; éppen ezért volt nehéz döntés számára, hol húzza meg a téma határait. Ahogy a szerző az előszóban írja, leginkább arra volt kíváncsi, az online jelenségek miként ágyazódnak be a kulturális rendszerekbe, milyen hatást gyakorolnak a társadalom működésére, hogyan befolyásolják annak dinamikáját.

A kötet elsődleges rendezési elve a folyamatok megértéséhez szükséges történeti visszatekintés – emellett kitér az internetes kommunikáció elméleti kérdéseire, és szemléletes példákon keresztül mutatja be a közelmúlt fontosabb jelenségeit. Nem maradhatnak ki a sorból azok a területek sem, amelyeket az internet az utóbbi egy-két évtizedben hódított meg: közöttük a gazdaság, a kereskedelem, a közigazgatás, az oktatás, a szórakoztatás és így tovább.

A világhálóként, online kommunikációként is gyakran említett internet hatásmechanizmusa sokféleképpen írható le. Tekinthesünk rá például infrastrukturális fejlesztésként, kommunikációs médiumként, újszerű tartalomgenerálóként és -közvetítőként, vagy éppen a részvételi demokrácia legfontosabb eszközeként. Ropolyi például a 2012-ben megjelent, *A kommunikatív állapot* című kötetében négy jól elkülöníthető, de nyilvánvalóan összekapcsolódó megközelítésben vizsgálja az internetet: mint technikai rendszert, mint kommunikációs szereplőt, mint kulturális közeget és mint önálló organizmust. Az internetet bármely aspektusában vesszük azonban szemügyre, mindegyikre vonatkozóan igaz az az állítás, hogy az emberiség történetében eddig nem létezett olyan rendszer, amely ennyire alapvetően változtatta volna meg a társadalom szerkezetét.

Áttérve a könyv ismertetésére: a *Wolters Kluwer* kiadónál megjelent kötet 5 fő részre, 54 számozott fejezetre és azokon belül közel 200 számozatlan alfejezetre tagolódik.

A nulladiknak nevezett alapozó rész első fejezete a hálózattudomány kialakulásának ismertetése után a hagyományos és a modern kommunikációs hálózatok történetét, a vezetékes, illetve a vezeték nélküli internetkapcsolatok főbb ismérveit írja le. A következő fejezet a számítógépek fejlesztésének története mellett az általuk kiváltott társadalmi, kulturális hatásokra is kitér, amelyek főleg a hordozható számítógépként funkcionáló okostelefonok színre lépésétől kezdve váltak átütő erejűvé.

Az első rész a hálózatok kiépítését taglalja, egészen az internet – a szerző által parafrázált kifejezéssel „szép új világháló” – széles körű elterjedéséig, vagyis annak a mindennapjainkban tapasztalható jelenségnek az általánossá válásáig, amelynek következtében az online hálózatok valamennyi emberi aktivitás domináns formájává és színterévé váltak. Az online kommunikáció történetéből jól ismert *ARPANET*, *Usenet*, *Minitel*, *videotex*, *Ethernet*, *TCP/IP* és sok más mellett az annak idején nagy hatást gyakorló kifejezés, az *információs szupersztráda* elnevezések köszönnek itt vissza.

A *világháló* című részben a web atyjaként tisztelt *Tim Berners-Lee* által kidolgozott *World Wide Web*, vagyis lényegében a ma ismert internet térhódítását, az internetes kommunikáció formáinak és típusainak kialakulását, fejlődését tekinti át a szerző. A bevezetés címe: *A felhasználók felemelkedése* azt hangsúlyozza, hogy az internet széles körű elterjedése előtt a hétköznapi emberek tömege soha nem rendelkezett sem az információhoz jutásnak, sem a véleménynyilvánításnak a jelenlegihez hasonlítható, gyakorlatilag korlátlan lehetőségével. A paradigmaváltáshoz az online multimédia felületeinek kialakulása mellett természetesen az információs műveltség terjedése is hozzájárult. Az első fejezet emléket állít az elméleti alapokat lefektető tudósoknak, a második ismerteti a világháló nyelvét: a hipertextet, majd visszatekint a webböngészők versengésére. A szerző a további fejezetekben bemutatja a nyilvánosság virtuális tereit: a fórumokat, a blogokat, továbbá az újmédia körébe sorolható egyéb jelenségeket, majd kitér az új típusú online közösségek kialakulására, az MP3 által generált zenei „forradalomra”, a képek előretörése által előidézett másodlagos írásbeliségre. Ebben a részben kapott helyet a *Google* szolgáltatásrendsze-

rének bemutatása, illetve a dotcom lufi kipukkanása mellett az internetfüggőség viharos terjedése. A szerző végül összeveti a papírról és a képernyőről való olvasás sajátosságait, majd párhuzamot von a *Gutenberg-* és a *Neumann-galaxis* tulajdonságai között.

A web 2.0 és a közösségi média címet viselő harmadik rész bevezető fejezete: *A prosumerek születése* a 2004 utáni időszak legfontosabb jelenségegyüttesére fókuszál, amely egyelőre még megjósolhatatlan társadalmi-kulturális-gazdasági változásokat indukált. A producer és a consumer szavak összevonásából keletkezett prosumer kifejezés találóan fejezi ki az online médiában betöltött új szerepet, amelyben a felhasználók nagy többsége már nemcsak tartalomfogyasztóként, hanem a tartalom létrehozójaként is fellép. Magától értetődően itt foglalkozik a szerző a közösségi hálózatokkal és oldalakkal – köztük a primátusát lassan elveszíteni látszó *Facebook*kkal, a népszerűségét jól őrző *YouTube*-bal, az egyre növekvő blogoszférával, a titkos információkat kiszivárogtató *WikiLeak*sszel, a szelfőrülettel, továbbá a fiatalokra óriási hatást gyakorló influenszerekkel. Itt kerülnek szóba azok, az anonimitáshoz kapcsolódó visszaélések is, amelyek egyre több felhasználó életét keserítik meg, mint például az online zaklatás (cyberbullying) és a netikett szabályait figyelmen kívül hagyó trollkodás.

Mіндеzen jelenségek valódi fontossága akkor ismerhető fel, ha megnézzük a legfrissebb felmérések eredményeit: az internetet ma már a Föld lakóinak csaknem 60%-a, közel 5 milliárd ember használja, és a közösségi oldalakra is több milliárd felhasználó regisztrált.

A kötet záró része *A jelen és a jövő kihívásai* címet viseli: itt a szerző kísérletet tesz arra, hogy a mai helyzetből kiindulva felvázolja a közeljövő trendjeit. Mint ő maga is jelzi, a negyedik részt remélhetőleg az egy évtized múlva megjelenő, bővített kiadás számára fogja kidolgozni – itt és most csak néhány ígéretes új jelenségre hívja föl a figyelmet, mint például a *sharing economy* vagy a *Big Data* által generált ígéretekre és kihívásokra. Bármelyik online fenoménára fókuszálunk azonban, mindig ugyanarra a következtetésre jutunk: az online kommunikáció mára alapjaiban formálta át a társadalmat. Ennek egyik következménye, hogy a Maslow-piramis legalsó szintjén lévő, alapvető fiziológiai szükségletek közé újabban az internetelérést is beírják. Ez az újkeletű szükséglet oda vezet, hogy egyre több országban – a lakosság energia- és vízellátását, közlekedési és távközlési rendszerekhez való kapcsolódását biztosító közművekhez hasonlóan – az internet-hozzáférést is közműként kezeljék.

A mintegy 250 tematikus egységre tagolt kötetből csak önkényesen lehet bármit kiemelni: választásunk egy különlegesen érdekes témára esett, amely a Szűts Zoltán által legfontosabbnak tartott szempontot, az online kommunikáció társadalmi hatásait érinti.

A harmadik rész negyedik fejezetének már a címe is figyelemkeltő: *A szimulákrum, az élményszerűség és a flow*. A szimulákrumelmélet *Jean Baudrillard* francia filozófus nevéhez kötődik, aki az 1981-ben megjelent *Simulacres et simulation* című írásában kifejtette: „A valóság miniatürizált sejtekből, mintákból, emlékekből, parancsmoделlekből áll elő, és végtelen sokszor reprodukálható. Nem kell többé racionálisnak lennie, hiszen nem méri magát semmiféle ideális vagy negatív követelményhez. Csupán operacionális. Tulajdonképpen nem is valóságos, hiszen semmi képzeletbeli nem veszi körül. Hiperreális: kombinatorikus modellek eredője egy atmoszféra nélküli hipertérben.” Szűts Zoltán azért tartotta fontosnak a szimulákrumok megtárgyalását, mert azok létrehozásában az online

média kulcsfontosságú szerepet játszik – a ténylegesen létező világgal egyre többen már nem is találkoznak, másolatok között élnek az életüket.

Ki ne szembesült volna azzal – főleg a fiatalokra jellemző – véleménnyel, hogy ami nem található meg az interneten, az nem is létezik? „Az absztrakció ma már nem hasonlatos térképhez, képmáshoz, tükörhöz vagy fogalomhoz. A szimuláció ma már nem területre, referenciális létezőre, szubsztanciára irányul, hanem egy eredet és realitás nélküli reálisnak a modelleken keresztül történő generációja. Hiperreális. [...] a szimuláció megkérdőjelezi az »igaz« és »hamis«, »valódi« és »képzeletbeli« közötti különbséget.” – írja Baudrillard.²

És itt a recenzens egy Castells-idézet erejéig kilép a könyvismertetésből – visszagazolva Szűts Zoltán döntésének helyességét, hogy ennek a témának külön fejezetet szentelt. Castells ezt írja *A valóságá vált virtualitás kultúrája* című fejezetben: „A kultúrák kommunikációs folyamatokból tevődnek össze. A kommunikáció valamennyi formája – ahogy Roland Barthes és Jean Baudrillard nyomán sok éve tudjuk – jelek létrehozásán és »fogyasztásán« alapul. A szimbolikus megjelenítés tehát nem különül el a »realitástól«. Az emberiség minden társadalomban szimbolikus környezetben létezett és tevékenykedett.”³

Visszatérve a recenzáláshoz: Szűts úgy véli, metaforikus értelemben a YouTube „a szimulákrum vidéke, ahol a nagyon gyorsan népszerűvé váló, azonban rövid életű, ellillanó tartalom lép a közös kulturális tradícióban hosszú idő alatt kanonizálódott művek helyébe. [...] az internet a magaskultúra disztribúciója terén nem hozott radikális változást, nem növelte az alkotások iránti érdeklődést.” Az okfejtés első részével teljes mértékben egyetérthetünk, de a szerző témazáró gondolatát a recenzens nem látja igazolva: a rendelkezésre álló adatok megcáfolják azt az állítást, hogy régen a magaskultúra névvel illetett művek hallgatottsága nem növekedett volna. A *ProArt* 2018-as zeneipari jelentése szerint a magyarok 75%-a hallgat naponta zenét, és a lejátszott zeneművek 9%-a klasszikus zene; a legtöbben a zenecsatornák mellett a YouTube-on, online hallgatnak zeneműveket. A *ProArt* adatai azt igazolják, csak a magyarok sok százezer klasszikus zeneművet hallgatnak napi szinten. Az internetstatisztikák szerint globálisan Beethoven a legnépszerűbb klasszikus zeneszerző: az ő egyik, találmra kiválasztott művét, a *Holdfény szonáta* 2010-ben feltöltött felvételét 90 milliószor hallgatták meg csaknem 9 év alatt. Nem valószínű, hogy az online média előtti időben ennyi hallgatója lett volna egy klasszikus zenemű egyetlen prezentációjának.

Folytatva ennek a figyelemre méltó fejezetnek az ismertetését: „Az internet éltető eleme az élményszerűség” – írja Szűts, amelynek eléréséhez viszont kielégítő sebesség kell. Ez a felismerés arra sarkallta az eszkögyártókat és az internetszolgáltatókat, hogy minél nagyobb sávzélességet biztosítsanak az online elérés számára. Amikor sikerült ezt a célt elérni, az internet dinamikus növekedésbe kezdett, miközben a technológia ára rohamosan csökkent. Miután egyre több érdekes tartalom került a világhálóra, még inkább növekszik az érdeklődés iránta.

A felhasználói élmény említése során a szerző felidéz *Csikszentmihályi Mihály* flow-elméletét, a csúcserőműnyt és annak átélését. A világháló számtalan alkalmat kínál az öröm és a kreativitás egységét jelentő mély belefeledkezésre, az időből kiszakadt tökéletes pillanatra, a flow átélésére.

A tartalomgazdag, olvasmányos stílusban megírt mű hasznosságát némileg csökkenti, hogy a kézikönyvben nem található meg a műfaj egyik fontos összetevője, a szakirodalmi bibliográfia. Sajnálatos módon a kiadó ragaszkodott a médiatudományi sorozat korábbi kötetében kialakított gyakorlatához, és a szerző kérése ellenére sem adott lehetőséget az ilyen jellegű könyvekben elvárt és elvárható irodalomjegyzék összeállítására. Mivel a hivatkozott források adatai csak a lábjegyzetekben jelennek meg, ez a megoldás nem ad módot a szerző által feldolgozott szakirodalom áttekintésére.

Ha valamely szakma művelője, akkor a könyvtárosok azok, akik számára abszolút nélkülözhetetlen forrást jelent az internetről szóló kötet, amelynek – egyrészt mint referenzműnek, másrészt mint a könyvtáros-továbbképzéshez nélkülözhetetlen kézikönyvnek – minden könyvtárban helye van. Szűts Zoltán egyetemi tankönyvként definiált műve egészen bizonyosan helyet kap a könyvtárosképzés kötelező tananyagai között.

Online : az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei / Szűts Zoltán. - Budapest : Wolters Kluwer Hungary, 2018. - 478, [9] p. ; 25 cm

Jegyzetek

1. Castells, Manuel: *Az információ kora: gazdaság, társadalom és kultúra I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása*. Ford. Rohonyi András, Budapest, Gondolat-Infonia, 2005, 492-493. p.
2. Baudrillard, Jean: *A szimulákrum elsőbbsége*. In: Testes könyv I. Szerk. Kiss Attila Atilla, Kovács Sándor, Odorics Ferenc, Szeged, Ictus – JATE Irodalomelmélet Csoport, 1996. 161-162. p.
3. Castells: i. m. 489. p.

Út a MARC 21-hez

A könyvtári dokumentumok nagy részének bibliográfiai adatai MARC-formátumban kerülnek rögzítésre. Az egyes országok és bibliográfiai rendszerek eltérő gyakorlatának és szükségletének megfelelően különféle MARC-formátumváltozatok jöttek létre. Magyarországon a HUNMARC-formátum került kialakításra, amiből adódóan a hazai könyvtárak egy része ebben a formátumban dolgozza fel a dokumentumait. A jövőben viszont várható, hogy ezek a könyvtárak átállnak a MARC 21-es formátum szerinti katalogizálásra. Ennek több oka is lehet. Egyrészt a magyar nemzeti könyvtár befejezte a HUNMARC-formátum fejlesztését, és a MARC 21-es formátum mellett kötelezte el magát. Másrészt egyre nő az a tendencia, hogy a könyvtári adatok ne csak az adatbázisokban legyenek megtalálhatóak, hanem a weben is láthatóvá és felhasználhatóvá váljanak. Erre nyújthat megoldást az RDA-szabályzat, aminek fejlesztésekor figyelembe vették többek között az ISBD-t (Nemzetközi Szabványos Bibliográfiai Leírási Szabályzat), a MARC 21-es bibliográfiai formátumot és a MARC 21-es besorolási adatformátumot. Ennek megfelelően az RDA (Resource Description and Access) elemkészlete kompatibilis a MARC 21 elemkészletével.

Azokban a könyvtárakban, ahol a MARC 21-es formátumra történő átállás a jövőben fog megvalósulni, ott nagy segítséget jelenthet a Bilicsi Erika által szerkesztett kiadvány, ami *A MARC 21 szerinti katalogizálás bevezetése az MTA Könyvtár és Információs Központban* címet viseli. Tulajdonképpen ez a könyv egy kiindulási alap lehet, „melyet minden könyvtár a saját feldolgozó gyakorlatának megfelelően alakíthat tovább”. (52. p.)

Ez a módszertani kézikönyv hét fejezetből áll, de tartalmilag két nagy részre bontható. A könyv első részében (ami hat fejezetet foglal magában) az átállás folyamatával ismerkedhetünk meg, míg a másodikban az MTA KIK (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ) házi katalogizálási szabályzatai olvashatóak.

Az átállás folyamatával kapcsolatban először a MARC 21-es formátum kerül bemutatásra. Megismerhetjük a MARC-formátumok kialakulásának történetét és valamelyest a MARC 21-es formátum jelenébe is bepillanthatunk. Röviden bemutatásra kerül a MARC 21-rekord három összetevője: a rekordszerkezet, a tartalomjelölők és az adattartalom,

valamint az ötféle MARC 21-es formátum, amelyek a bibliográfiai, az authority, az állományadat, az osztályozási és a közösségi információkra vannak megadva.

A következő fejezet a MARC 21 és a HUNMARC közötti különbségeket tárgyalja. A konverzió végrehajtásához ismerni kell a két szabvány közötti különbségeket, hiszen ezek az „eltérések szabályozzák a konverziót és befolyásolják a további feldolgozási munkamenetet”. (14. p.) A MARC 21 1999 óta folyamatosan frissül, mezők, almezők, illetve értékek avultak el, szűntek meg, viszont jöttek is létre újak – méghozzá jóval több –, amelyek a speciális esetek leírását nagyban megkönnyítik. Ennek megfelelően ebben a fejezetben az általános feldolgozáshoz kapcsolódó fontosabb változások kerültek a középpontba.

Magáról az átállás folyamatáról a harmadik fejezetben olvashatunk. A MARC 21 szerinti katalogizálásra történő átállás szükségességét többek között az MTA KIK-katalógus láthatóságának a biztosítása, a hazai és a nemzetközi szolgáltatásokhoz való csatlakozás indokolta. Ehhez viszont elengedhetetlen a nemzetközi szinten szabványos leírások elkészítése, ezért a legfőbb szempontot a nemzetközi szabványnak megfelelő feldolgozás kialakítása jelentette. Az előbb említettek mellett erre azért is volt szükség, mert a könyvtár törzsgyűjteményében és a különböző különgyűjteményekben a katalogizálási gyakorlat eltérő volt. Ráadásul a nemzetközi szabvány alkalmazása megkönnyíti az együttműködést más könyvtárakkal, a katalógus integrálását és a későbbiekben az RDA irányába történő továbblépést is. Az MTA KIK munkatársai úgy döntöttek, hogy a konverziót összekötik az Aleph új verziójára történő átállással. Ahhoz, hogy az átállás sikeres legyen, alapos előkészítésre volt szükség, ami a MARC 21-szabvány áttekintését, értelmezését és a HUNMARC-szabvánnyal való összevetését jelentette. A sikeres konverzióhoz tehát ismerni kellett az adatokat és ennek megfelelően el kellett készíteni a két rendszer közötti mezőmegfeleltetési táblázatot. A táblázat kialakításakor az első lépés az adatok elemzése volt. Ennek során össze kellett gyűjteni a bibliográfiai leírásokban használt adatmezőket, „fel kellett tární az egyes mezők adattartalmát, egységességét, házi szabályzatnak való megfeleltetését, következetességét”. (21. p.) Azt is meg kellett nézni, hogy a mezők használata mennyire egységes a könyvtár feldolgozást végző egységeiben. Az elemzés során különböző problémákkal szembesültek az MTA KIK munkatársai, amiket össze is gyűjtöttek. Ezeknek a problémáknak egy része jól leírható volt, ezért ezek javítását még a konverzió előtt célszerűnek tartották elvégezni. A katalógus adatainak elemzése és a HUNMARC- és MARC 21-mezők összevetése alapján tehát elkészítették a konverzióhoz szükséges mezőmegfeleltetési táblázatot, aminek egy része ismertetésre került a könyvben. Az előkészítés során döntés született a könyvtár két bibliográfiai adatbázisának egységesítéséről is, ami további feladatok elvégzését jelentette. Az előkészítő munkálatok során megtervezésre került az átállás menetrendje és meghatározásra kerültek az elvégzendő feladatok a határidők és a felelősök hozzárendelésével. A konverzió (a főbb adattartalmak: mezők, almezők, indikátorok vonatkozásában) és az Aleph új verziójára történő átállás 2015. december 23-a és 2016. január 4-e között valósult meg. A konverzió elvégzése után fontos lépés volt, a konverzió helyességének és a rekordok megfelelő elérhetőségének az ellenőrzése. Ennek köszönhetően a fejezet egy részében bemutatásra kerülnek a konverzió során fellépő problémák és az ezekre adott válaszok, továbbá egy válogatott lista is olvasható, amiben az adattisztítás során végzett és végzendő javítások szerepelnek. Mivel 2015–2016 fordulóján csak a főbb adattartalmak vonatkozásában történt meg az átállás, a következő munkafázist a katalógus teljes MARC 21-re való átala-

kítása jelentette. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, először alaposan fel kellett mérni a katalógus állapotát, csak ezt követően kezdődhetett el a rekordok tervszerű és módszeres javítása. Az elemzések és javítások megkezdése előtt azonban kialakításra került egy új dokumentumtipológia, aminek köszönhetően a javításokat hatékonyabban tudták megtervezni és kivitelezni. Ezután az adatelemzések következtek, amelyeknek az volt a célja, hogy a hibás vagy nem MARC 21-kompatibilis elemeket kiszűrjék. Ez a rekordok meghatározott szempontok alapján történő legyűjtését jelentette, illetve a mezőtartalmak adatbázisból történő kitöltését. A javítások különböző típusai képekkel illusztrálva kerültek bemutatásra. Az ismertetett javítási módszerekkel több mint egymillió rekordot sikerült módosítani az adatbázisban, egy-egy rekordot többször is. Ezek alapján kijelenthető, hogy az MTA KIK adatbázisának nagy része megfelel a MARC 21-szabványnak és alapvető hibákat nem tartalmaz. A fejezet zárásaként a rekordkapcsolatok kezelése kerül bemutatásra.

A következő részben a konverzió során kialakított dokumentumtipológia kerül a középpontba. Ezt a saját tipológiát a MARC 21-szabvány keretein belül alakították ki, mégpedig úgy, hogy a meglévő 7 formátum differenciált bontásával további 23 formátum használatát vezették be. Erre azért volt szükség, mert egy formátumban több dokumentumtípus is szerepelt, amikre más-más katalogizálási szabály vonatkozott. A MARC 21-szabványtól nem eltérve, de az Aleph által kínált lehetőségeket kihasználva olyan virtuális mezők (BAS=báziskód, FMT=formátum, TYP=típus, LKR=rekordkapcsolat) használatát célozták meg, amelyek ugyan nem részei a leírásnak, de kiegészítik azt, mégpedig azért hogy megkönnyítsék a feldolgozást, a megjelenítést vagy a keresést. Mivel a külső rendszerek ezeket helyi mezőként kezelik, így nem kerülnek be a közös katalógusokba, mint például a MOKKA vagy a WorldCat esetében. Természetesen ezek a virtuális mezők az új dokumentumtipológiának megfelelő adatokkal kerülnek feltöltésre.

Az ötödik fejezetben az új feldolgozási munkamenet kialakításáról, az ellenőrző táblák felülvizsgálatáról és módosításáról, valamint a mezősűgók használhatóbbá tételéről olvashatunk. Ezek az Aleph integrált könyvtári rendszerben olyan feldolgozást segítő és ellenőrzést végző funkciók és lehetőségek, amik a katalogizálók munkáját könnyíti meg. Az átállás során ezeket a funkciókat a MARC 21-szabványnak megfelelően meg kellett nézni és szükség esetén javítani, bővíteni vagy pontosítani kellett. Ezen munkálatok során a hibás adatbevitel minimalizálását tartották szem előtt.

Az utolsó előtti fejezetben betekintést kapunk az MTA KIK jövőbeni tervébe, miszerint „a következő korszakváltó lépés az RDA katalogizálási szabályzatra történő átállás lesz”. (94. p.) Ennek során be kell vezetni az RDA-hoz igazodó új MARC-mezők használatát és az adattartalomra vonatkozó meghatározások alkalmazását. Az átálláshoz elengedhetetlen lesz az Aleph-paramétertáblák újbóli átnézése és átdolgozása. Bár az új katalogizálási gyakorlat bevezetése nagyobb szakmai fegyelmet és odafigyelést kíván a könyvtárosoktól, továbbá az RDA alkalmazása a könyvtárosok számára megnövekedett adatleírási munkát is jelent, de cserébe a felhasználók több, jobb minőségű és könnyen olvasható adatot kapnak, amelyek megkönnyítik a keresést és a keresett tartalom elérését.

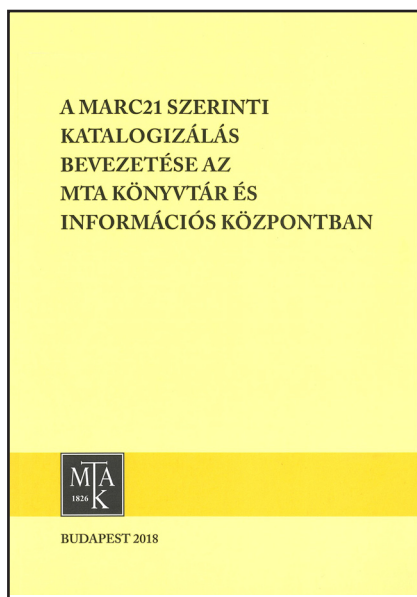
Az utolsó fejezet – amely a könyv legterjedelmesebb része – az MTA KIK által használt katalogizálási szabályzatokba vezet be. Megismerhetjük a könyvek, elektronikus dokumentumok, régi könyvek, kéziratok, időszaki kiadványok és – az időszaki kiadványok kiegészítéseként – a sorozatok leírására vonatkozó szabályokat. Legrészletesebben

a könyvek bibliográfiai feldolgozására vonatkozó előírások kerültek tárgyalásra. Ennek során megismerhetjük az Aleph integrált könyvtári rendszerben a feldolgozás menetét az első lépéstől kezdve, amikor is kézbe vesszük a dokumentumot és meghatározzuk a típusát. Megtudhatjuk, hogy mi a teendő, ha olyan dokumentumot kell leírni, amelynek nincs rekordja, vagy van ugyan rekordja, de a rekordot módosítani kell, vagy van rekordja és a rekordot csak példányjellemzőkkel és raktári jelzetekkel kell kiegészíteni. Ezt követően olyan, az ISBD-hez igazodó általános előírások kerültek megfogalmazásra, mint az adatok írásmódja vagy az adatok forráshelyei. Az általános előírásokat követően a könyvek leírásánál használt mezőkre vonatkozó szabályok olvashatók. Az egyes mezőkre vonatkozó szabályok leírása azonos szerkezetben történik. Először meghatározásra kerül, hogy az adott mező milyen adatokat, adatsoportokat tartalmazhat, ezeket honnan lehet venni és milyen előírások szerint lehet az adatokat, adatsoportokat leírni. Végül pedig felsorolásra kerülnek az adott mezőnél használható indikátorok és almezőkódok. A felsorolásban szerepelnek az indikátorok jelentései, az almezőkbe felvehető adatok és az almezők ismételtetésére vonatkozó előírások. Szükség szerint példákkal történik a mezők, indikátorok és almezők használatának bemutatása. A könyvek feldolgozására vonatkozó útmutató zárásaként azok a szabványok, szabályzatok szerepelnek, amelyeket az útmutató elkészítésekor figyelembe vettek. A többi dokumentumtípusra vonatkozó házi katalogizálási szabályzat a könyvek esetében megismert útmutató szerkezetéhez igazodik, annyi különbséggel, hogy a szabályok ismertetése előtt az adott dokumentumtípusra legjellemzőbb fogalmak meghatározása foglal helyet. Vannak olyan mezők, amelyek több, vagy esetleg minden dokumentumtípus bibliográfiai adatfeldolgozásánál használhatók. Ilyen mezők esetében visszautalás történik a könyvek katalogizálási útmutatójára, elkerülve a felesleges ismétlődéseket.

Ez a módszertani kézikönyv több szempontból is hasznos kiadvány. Legfőképp azoknak a gyűjteményeknek nyújthat segítséget, ahol a MARC 21-szabványra való átállás mellett döntöttek. A könyvben közölt ismeretek alapján képet kaphatunk arról, hogy az MTA KIK munkatársainak milyen feladatai, teendői voltak az átállás kapcsán, ezeket hogyan tervezték meg, milyen problémákkal szembesültek és a problémákat hogyan tudták kezelni. Sok esetben példák és illusztrációk teszik érthetőbbé, vagy magyarázzák a könyvben foglalt ismereteket. Mindez egy jó kiindulási alapot jelenthet, megkönnyítve az elindulást és az átállás folyamatát. Bár a könyvtár az Aleph integrált könyvtári rendszert használja – így a példák és illusztrációk is ebből a rendszerből valók –, ennek ellenére a kötetben megtalálható ismeretek segítséget jelenthetnek más rendszert használó könyvtárosok számára is, hiszen a különböző könyvtári szoftverek működésbeli hasonlóságot mutatnak. Ez a kiadvány viszont nemcsak az átállás iránt elkötelezett könyvtárosok számára hasznosítható, hanem azok számára is, akik meg szeretnének ismerkedni a MARC 21 szerinti katalogizálással. Ugyanis a könyvben szereplő – érthetően megfogalmazott és példákkal illusztrált – házi katalogizálási szabályzat az egyes dokumentumtípusokra vonatkozó bibliográfiai adatfeldolgozási szabályokat tartalmazza, megfeleltetve a MARC 21 szerinti katalogizálásnak. Nem utolsósorban azoknak is hasznára válhat, akik most ismerkednek az Aleph integrált könyvtári rendszerben történő katalogizálással, hiszen olyan instrukciókat is tartalmaz, amelyek egy bibliográfiai rekord vagy egy authority rekord létrehozásához, módosításához nélkülözhetetlenek. Az érdeklődők számára a könyvben szereplő mun-

kaanyagok, táblázatok, feldolgozási útmutatók, valamint az átállással kapcsolatos cikkek, tanulmányok elérhetőek a <http://marc21.mtak.hu> weboldalon is.

A MARC 21 szerinti katalogizálás bevezetése az MTA Könyvtár és Információs Központban / szerk. Bilicsi Erika. - Budapest : MTA Kvt. és Inf. Közp., 2018. - 333 p. : ill., részben színes ; 24 cm

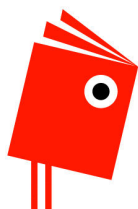
A Zöld Könyvtár Díj magyarországi díjazottja lett a Kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtár

Az IFLA – a Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége – ENSULIB, a Környezetvédelmi, Fenntarthatósági és Könyvtárak Speciális Érdeklődésű Csoportja 2019-ben negyedik alkalommal hirdette meg a Zöld Könyvtár Díj pályázatát. A felhívásra 34 pályázat érkezett be a világ különböző pontjairól. A 2019. év nyertese a kolumbiai Cali városának könyvtára lett.

A versenyben 5 második helyezés került kiosztására, közülük az első hely a kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtáré, amely ismét jelentős elismerést jelent hazánk számára. (2018-ban a Tatabányai József Attila Megyei és Városi Könyvtár került a nyertest követő öt kiemelt közé.)

A Petőfi Sándor Városi Könyvtár zöld útja műemléki környezetben című pályázat az alábbi oldalon érhető el: <http://psvk.hu/node/20787>

(Forrás: <https://mke.info.hu> ; <http://psvk.hu/> ; <https://www.infokiskunfelegyhaza.hu>)

HUBBY

Átadták az Év Gyerekkönyve Díjakat

A HUBBY (Hungarian Board on Books for Young People), vagyis a Magyar Gyerekkönyv Fórum idén is kiosztotta a legjobb gyerekkönyveknek járó díjakat. A 2018-as megjelenések legjobbjai, az Év Gyerekkönyve díjazottjai és a HUBBY különdíjasai 2019. június 14-én a Duna Korzón vették át az elismerést. A 2018-as év megjelenései közül a szakmai zsűri díjazottjai a következők:

- Az Év Gyerekkönyv Írója (12 év alatti kategória): Keresztesi József (Csücsök avagy a nagy pudinghajsza, Móra Kiadó)
- Az Év Ifjúsági Könyv Írója (12 év feletti kategória): Zágoni Balázs (A gömb, Móra Kiadó)
- Az Év Illusztrátora: Holló Kati (Rigó Kata: Azt mondták, válnak, Betűtészta Kiadó)
- Az Év Fordítója: Toderó Anna (Elisabetta Gnone: Olga a papírlány, Móra Kiadó)
- Az Év Leginnovatívabb Könyve: Rofusz Kinga (Otthon, Vivandra Kiadó)

A szakmai zsűri mellett a diákszűri – amelyet a HUBBY és a Könyvtárostanárok Egyesülete fővárosi és vidéki iskolák bevonásával szervezett meg – is kiosztotta díjait:

- Az Év Gyerekkönyv Írója (12 év alatti kategória): Kiss Judit Ágnes (Babaróka ajándéka, Pagony Kiadó)
- Az Év Ifjúsági Könyv Írója (12 év feletti kategória): Papp Dóra (Bolyongó, Ciceró Kiadó)
- Az Év Illusztrátora: Farkas Róbert (Első könyvem a fénysebességről, Kolibri Kiadó)
- Az Év Leginnovatívabb Könyve: Rofusz Kinga (Otthon, Vivandra Kiadó)

A HUBBY különdíjasai:

- Szerzői díj: Miklya Zsolt, az elmúlt években kiemelkedő írói és szervezői tevékenységéért.
- Illusztrátori díj: Kürti Andrea, az elmúlt években kiemelkedő illusztrátori tevékenységéért.

(Forrás: <http://www.barkaonline.hu>)

